

Scientific journal

ECONOMIC SYNERGY

2022

Issue 3 (5)

Науковий журнал

ECONOMIC SYNERGY

2022

Випуск 3 (5)

SCIENTIFIC JOURNAL ECONOMIC SYNERGY

(Scientific specialist publication of Ukraine, category "B",
order of the Ministry of Education and Science №320 dated 04/07/2022)

Published since 2021 year

Fore time a year

ISSN 2786-5339

Kyiv, 2022, Issue 3 (5)

Establishers: Academician Yuriy Bugay International Scientific
and Technical University

The journal is included in scientometric databases:

Google Scholar: https://scholar.google.com.ua/citations?user=H_C1QI8AAAAJ&hl=uk

Index Copernicus: <https://journals.indexcopernicus.com/search/details?id=70157&lang=en>

CrossRef: <http://doi.org/10.53920/ES>

The journal publishes the results of scientific research in the following specialties:
051 – Economics; 073 – Management; 075 – Marketing; 281 – Public management and
administration.

Editors: **Veronika Khudolei,**
Doctor of economics sciences, Professor (Kyiv, Ukraine)

Editor board:

Oksana Karpenko, Doctor of economic sciences, Professor (Kiev, Ukraine)
Svitlana Tulchynska, Doctor of Economics Sciences, Professor (Kiev, Ukraine)
Alla Hrechko, Doctor of Economics Sciences, Associate professor (Kiev, Ukraine)
Nataliia Kholiavko, Doctor of economic sciences, Associate professor (Chernihiv, Ukraine)
Bogdan Dergaliuk, Doctor of Economics Sciences, Associate professor (Kiev, Ukraine)
Rostislav Tulchinsky, Doctor of economic sciences, Professor, (Kiev, Ukraine)
Kateryna Boiarynova, Doctor of Economics Sciences, Associate professor (Kiev, Ukraine)
Vitalina Komirna, Doctor of economic sciences, Professor (Poland)
Iryna Kreidych, Doctor of Economics Sciences, Professor (Slovakia)
Viktoriia Riashchenko, Doctor of economic sciences, Professor (Latvia)
Maksym Dubyna, Doctor of Economics Sciences, Professor (Chernihiv, Ukraine)
Olha Popelo, Doctor of Economics Sciences, Associate professor (Chernihiv, Ukraine)
Victoriia Bilyk, Doctor of Economics Sciences, Professor (Cherkasy, Ukraine)
Tykhon Yarovy, Doctor of Science in Public Administration, Associate Professor (Kiev, Ukraine)
Tetiana Shestakovska, Doctor of Science in Public Administration (Chernihiv, Ukraine)
Daniil Berezovsky, Candidate of sciences in public administration, associate professor (Kiev, Ukraine)

Technical editor: **Olha Brazhnikova**

Recommended for publication by the decision of the Academician Yuriy Bugay International
Scientific and Technical University (Ukraine), protocol № 01/22-23 from 08.09.2022

Editorial board address: Scientific journal «ECONOMIC SYNERGY»,
Academician Yuriy Bugay International Scientific and Technical
University, provulok Magnitogorsky, 3, Kyiv, 02094, Ukraine

☎: (066) 353-55-31

e-mail: journal@istu.edu.ua

web: <http://es.istu.edu.ua>

Registered by the Ministry of Justice of Ukraine Certificate of state registration
of the print media Series KB № 24896-14836P dated 18.06.2021

© Academician Yuriy Bugay International
Scientific and Technical University

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ ECONOMIC SYNERGY

(Наукове фахове видання України, категорія «Б»,
наказ Міністерства освіти і науки №320 від 07.04.2022)

Засновано у червні 2021 року

Виходить 4 рази на рік

ISSN 2786-5339

Київ, 2022, Випуск 3 (5)

Засновник: Зклад вищої освіти «Міжнародний науково-технічний
університет імені академіка Юрія Бугая»

Журнал включено до наукометричних баз:

Google Scholar: https://scholar.google.com.ua/citations?user=H_C1QI8AAAAJ&hl=uk

Index Copernicus: <https://journals.indexcopernicus.com/search/details?id=70157&lang=en>

CrossRef: <http://doi.org/10.53920/ES>

У журналі публікуються результати наукових пошуків зі спеціальностей: 051 – Економіка;
073 – Менеджмент; 075 – Маркетинг; 281 – Публічне управління та адміністрування.

Головний редактор: **Вероніка Юріївна Худoley,**
доктор економічних наук, професор, ЗВО «МНТУ» (Київ, Україна)

Редакційна колегія:

Оксана Олександрівна Карпенко, доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)
Світлана Олександрівна Тульчинська, доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)
Алла Володимирівна Гречко, доктор економічних наук, доцент (Київ, Україна)
Наталія Іванівна Холявко, доктор економічних наук, доцент (Чернігів, Україна)
Богдан Володимирович Дергалюк, доктор економічних наук, доцент (Київ, Україна)
Ростислав Володимирович Тульчинський, доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)
Катерина Олександрівна Бояринова, доктор економічних наук, доцент (Київ, Україна)
Віталіна Віталіївна Комірна, доктор економічних наук, професор (Радом, Польща)
Ірина Миколаївна Крейдич, доктор економічних наук, професор (Словаччина)
Вікторія Петрівна Рященко, доктор економічних наук, професор (Латвія)
Максим Вікторович Дубина, доктор економічних наук, професор (Чернігів, Україна)
Ольга Володимирівна Попело, доктор економічних наук, доцент (Чернігів, Україна)
Вікторія Вікторівна Білик, доктор економічних наук, професор (Черкаси, Україна)
Тихон Сергійович Яровий, доктор наук з державного управління, доцент (Київ, Україна)
Тетяна Леонідівна Шестаковська, доктор наук з державного управління (Чернігів, Україна)
Данііл Олегович Березовський, кандидат наук з державного управління, доцент (Київ, Україна)

Технічний редактор: **Ольга Ігорівна Бражнікова**

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради ЗВО «МНТУ»,
протокол № 01/22-23 від 08.09.2022

Адреса редакції: Науковий журнал «ECONOMIC SYNERGY»,
ЗВО «МНТУ», провулок Магнітогорський, 3, м. Київ, 02094, Україна

телефон: (066) 353-55-31

e-mail: journal@istu.edu.ua

web: <http://es.istu.edu.ua>

Зареєстровано Міністерством юстиції України
Свідectво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
Серія KB № 24896-14836P від 18 червня 2021 року

© ЗВО «МНТУ»

ЗМІСТ

*Ростислав Володимирович ТУЛЬЧИНСЬКИЙ,
Світлана Олександрівна ТУЛЬЧИНСЬКА,
Сергій Олександрович КИРИЧЕНКО*

**МАКРОЕКОНОМІЧНІ ЗМІНИ НА РИНКУ ПРАЦІ,
ВИКЛИКАНІ ВОЄННИМИ ДІЯМИ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ 6**

Семен Григорович ХАНІН

**СТАНОВЛЕННЯ КРЕАТИВНОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ
ІЗ УРАХУВАННЯМ ДОСВІДУ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН 17**

Ольга Іванівна ГАРАФОНОВА, Наталія ВАСИЛЮК

**КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ПРОЦЕСУ
УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ДІЯЛЬНОСТІ
БІЗНЕС-ОРГАНІЗАЦІЙ 27**

Марта Олексіївна ДЕРГАЛЮК

**СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ПОТЕНЦІАЛОМ
РЕГІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ 38**

Тетяна Петрівна ТКАЧЕНКО

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ
ДІАГНОСТИКИ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ
ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ 47**

Юлія Віталіївна БЕЛЯНСЬКА

**ОЦІНКА ІННОВАЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ
ТРАНСПОРТНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ 58**

Дмитро Олександрович КОТЕЛЕВЕЦЬ

**МЕТОДИКА АНАЛІЗУ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО
РЕГУЛЮВАННЯ ІНФРАСТРУКТУРИ ЦИФРОВОЇ
ЕКОНОМІКИ 73**

CONTENTS

*Rostislav TULCHINSKY, Svitlana TULCHYNSKA,
Sergiy KYRYCHENKO*

**MACROECONOMIC CHANGES IN THE LABOR MARKET
CAUSED BY MILITARY ACTIONS ON THE TERRITORY
OF UKRAINE 7**

Semen KHANIN

**THE ESTABLISHMENT OF THE CREATIVE ECONOMY
IN UKRAINE TAKING INTO ACCOUNT THE EXPERIENCE
OF EUROPEAN COUNTRIES 18**

Olga GARAFONOVA, Natalia VASYLYUK

**CONCEPTUAL APPROACHES TO THE PROCESS
OF MANAGING THE EFFICIENCY OF BUSINESS
ORGANIZATIONS 27**

Marta DERHALIUK

**STRATEGIC MANAGEMENT OF THE POTENTIAL
OF REGIONAL ECONOMIC SYSTEMS 38**

Tatiana TKACHENKO

**ORGANIZATIONAL AND METHODOLOGICAL PRINCIPLES
OF DIAGNOSTICS OF THE SYSTEM OF ECONOMIC
SECURITY OF INDUSTRIAL ENTERPRISES 48**

Yuliia BELIANSKA

**ASSESSMENT OF THE INNOVATIVE ACTIVITY
OF TRANSPORT ENTERPRISES IN UKRAINE 59**

Dmytro KOTELEVETS

**METHODOLOGY OF THE ANALYSIS OF THE SYSTEM OF STATE
REGULATION OF THE DIGITAL ECONOMY INFRASTRUCTURE 74**

УДК 330.338

DOI: <https://doi.org/10.53920/ES-2022-3-1>

Ростислав Володимирович ТУЛЬЧИНСЬКИЙ,

д.е.н., проф., завідувач кафедри менеджменту,
маркетингу та публічного адміністрування
ЗВО «Міжнародний науково-технічний університет
імені академіка Юрія Бугая»
ORCID ID: 0000-0003-1605-1403

Світлана Олександрівна ТУЛЬЧИНСЬКА,

д.е.н, проф., завідувачка кафедри економіки і підприємництва,
Національний технічний університет України «Київський
політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
ORCID ID: 0000-0002-1409-3848

Сергій Олександрович КИРИЧЕНКО,

к.е.н., доц., доцент кафедри економіки і підприємництва,
Національний технічний університет України «Київський
політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
ORCID ID: 0000-0001-7801-0181

МАКРОЕКОНОМІЧНІ ЗМІНИ НА РИНКУ ПРАЦІ, ВИКЛИКАНІ ВОЄННИМИ ДІЯМИ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

У статті досліджується ринок праці в Україні в сучасних умовах макроекономічної нестабільності, що викликані воєнними діями на території України. Обґрунтовано, що ринок праці виступає своєрідним індикатором стану всієї економічної системи, він відбиває рівень суспільного розвитку. Попит та пропозиція на ринку праці демонструють стан дестабілізації або стабільності та сталості розвитку економіки країни в цілому. Проведений аналіз дає можливість зазначити, що за період воєнних дій багато виробничих потужностей та підприємств різних сфер економічної діяльності зазнали руйнівних збитків. Приблизно третина підприємств припинили свою діяльність на початку воєнних дій в Україні, а разом з тим така ситуація негативно вплинула на робочі місця та ринок праці в цілому. Близько половини всіх працівників втратили роботу та доходи. Однією із найбільших втрат для України є великий потік біженців до найближчих країн Європи. Виявлено таку загальну тенденцію як релакування сімей співробітників переважно у західні регіони України та інші країни. Також, до негативних змін на ринку праці після початку воєнних дій в Україні можна віднести збіль-

шення безробіття та підвищення попиту на робочі місця. В середньому по Україні попит на одне робоче місце становить дванадцять осіб. Обґрунтовано, що у зв'язку із продовженням воєнних дій ситуація на ринку праці погіршується, з'являються нові проблеми, які пов'язані із затримкою виплат заробітної плати, зниженням її рівня та продовженням загального скорочення зайнятості. Працевлаштування в умовах макроекономічної нестабільності, що викликана воєнними діями на території України, має важливе значення, оскільки збільшення зайнятості зніме певне навантаження на державний бюджет та спеціальні позабюджетні фонди.

Ключові слова: ринок праці, воєнні дії, попит на ринку праці, пропозиція, зайнятість, безробіття, сучасні макроекономічні виклики, нестабільність.

Rostislav TULCHINSKY

Doctor of economics science, professor
Head of the management, marketing and public administration
department IHE «Academician Yuri Bugay international science
and technical university»

Svitlana TULCHYNSKA

Doctor of economics science, professor,
Head of the economics and entrepreneurship department,
National Technical University of Ukraine
«Igor Sikorsky Kyiv polytechnic institute»

Sergiy KYRYCHENKO

PhD in Economics, Associate Professor of the Department
of Economics and Entrepreneurship, National Technical University
of Ukraine «Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»

MACROECONOMIC CHANGES IN THE LABOR MARKET CAUSED BY MILITARY ACTIONS ON THE TERRITORY OF UKRAINE

The article examines the labor market in Ukraine in the modern conditions of macroeconomic instability caused by military actions on the territory of Ukraine. It is substantiated that the labor market acts as a kind of indicator of the state of the entire economic system, it reflects the level of social development, demand and supply in the labor market demonstrate the state of destabilization or stability and sustainability of the country's economy as a whole. The trends in the production sphere, consumption, and investment processes can be

characterized by the state of the labor market. The conducted analysis makes it possible to note that during the period of hostilities, many production facilities and enterprises in various spheres of economic activity suffered devastating losses, approximately one-third of enterprises ceased their activities at the beginning of hostilities in Ukraine, and at the same time, such a situation had a negative impact on workplaces and the labor market in total, about half of all workers lost their jobs and incomes. One of the biggest losses for Ukraine is the large flow of refugees to the nearest European countries. Such a trend as relocation of employees' families to mainly western regions of Ukraine and other countries was revealed. One of the negative changes in the labor market after the start of hostilities in Ukraine is an increase in unemployment and an increase in the demand for jobs, the demand for one job on average in Ukraine is twelve people. The smallest number of candidates for one workplace is observed in the western regions, and the largest number of applicants for one workplace is in the Kharkiv, Zaporizhzhia, Odesa regions, which is explained by the relocation of business to the central and western regions, and the termination of the activities of enterprises as a result of military actions on the territory of Ukraine. Military actions on the territory of Ukraine directly affected the social development of the country, including the labor market. It is substantiated that in connection with the continuation of hostilities, the situation on the labor market worsens, new problems appear, which are associated with the delay in the payment of wages, a decrease in its level and the continuation of a general reduction in employment. Employment in the conditions of macroeconomic instability caused by military actions on the territory of Ukraine is important, since the increase in employment will relieve a certain burden on the state budget and special extra-budgetary funds.

Key words: labor market, military operations, labor market demand, supply, employment, unemployment, modern macroeconomic challenges, instability.

Постановка проблеми. Ринку праці є дуже мінливим та залежить від багатьох як внутрішніх так і зовнішніх факторів впливу. Його функціонування відбувається під впливом постійної суперечливої взаємодії між попитом та пропозицією на робочу силу в процесі постійної рухливої адаптації кількості та якості робочої сили відповідно до пропозиції робочих місць. Стан та динаміка

ринку праці визначаються комплексним впливом різнорідних чинників на його кон'юнктуру. Ринок праці можна досліджувати з точки зору попиту та пропозиції робочої сили. Так, фактори попиту робочої сили впливають на рухливість, збереження та ліквідацію певних робочих місць різних видів економічної діяльності. На попит робочої сили впливають імпульси макроекономічної ситуації в регіоні та країні. Попит на робочу силу не може протистояти негативним, кризовим явищам, що викликають скорочення ділової активності суб'єктів господарювання. Іншою основною складовою ринку праці виступає пропозиція робочої сили, на яку впливають демографічні, міграційні, соціальні, політичні та інші чинники.

Ринок праці виступає своєрідним індикатором стану всієї економічної системи, він відбиває рівень суспільного розвитку. Попит та пропозиція на ринку праці демонструють стан стабільності та сталості розвитку економіки. Саме стан ринку праці дає можливість охарактеризувати тенденції у виробничій сфері, споживанні, інвестиційних процесах тощо. Однією із особливостей ринку праці виступає не тільки специфічний механізм його функціонування, а й засади задоволеності потреб суспільства.

Зміни, що викликані воєнними діями на території України, вплинули без винятку на всі сфери життя населення. Не осторонь залишився і ринок праці. Воєнні дії вплинули як на попит так і на пропозицію робочої сили, що вимагає більш детального дослідження проблематики змін на ринку праці в сучасних умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Необхідно зазначити, що проблематика ринку праці завжди знаходилась в центрі уваги науковців різних економічних шкіл. Проблеми розвитку ринку праці України, його регулювання та реформування, аспекти зайнятості населення, дисбаланси між попитом і пропозицією робочої сили, проблеми молоді на ринку праці, безробіття, аспекти трудової міграції, структурно-динамічні зміни та тенденції на ринку праці, що виникли внаслідок пандемії «COVID-19», та вплив пандемії на формування принципово нових відносин на сучасному ринку праці є об'єктом наукових досліджень вітчизняних вчених. Зокрема, присвятили свої публікації проблематиці ринку праці в Україні такі вчені, як: Д. Богиня, І. Бондар, В. Близнюк, М. Войнаренко, І. Дехтярьова, А. Колот, Е. Лібанова, Л. Лісогор, О. Піщуліна, І. Петрова, В. Петух, Р. Тульчинський, Л. Шевченко та ін.

Проте багатоаспектність цього явища та виклики зовнішнього середовища, яке стає все більш динамічним та непередбачуваним, у тому числі, внаслідок ведення воєнних дій на території України, обумовлюють нагальну потребу у науковому пошуку специфічних проблем функціонування ринку праці в Україні в сучасних умовах.

Метою статті виступає дослідження стану та тенденцій макроекономічних змін на ринку праці в Україні в сучасних умовах. Для проведення дослідження було використано такі методи наукового пошуку як аналіз, синтез, дедукції, монографічний метод та системний підхід для дослідження ринку праці після початку воєнних дій на території України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Воєнні дії, що розпочалися 24 лютого 2022 року на території України, вплинули на всі без винятку сфери життя та економіку країни. Не існує жодного регіону нашої країни, який би не зазнав втрат від військового вторгнення агресора. За період воєнних дій багато виробничих потужностей та підприємств різних сфер економічної діяльності зазнали руйнівних збитків, а разом з тим, така ситуація негативно вплинула на робочі місця та ринок праці в цілому. Підприємства, що вціліли, оптимізують свої витрати, у тому числі, за рахунок скорочення робочих місць. Багато працівників вимушені звільнитися або брати неоплачувану відпустку.

Падіння ВВП України у 2022 році через вторгнення на її територію становитиме 30 %, а не 20 %, як прогнозувалося у березні 2022 року (за прогнозом Європейського банку реконструкції та розвитку) [3]. Для порівняння у табл. 1 представлено значення зростання ВВП та інфляції у попередніх роках.

Таблиця 1. Зростання ВВП та інфляції у 2017-2021 рр. (у %)

Показники	Роки				
	2017	2018	2019	2020	2021
Зростання ВВП (%)	2,5	3,4	3,2	-4,0	3,5
Інфляція (середня) (%)	14,4	10,9	7,9	2,7	9,5

Джерело: складено за даними [3]

Очікується, що зростання ВВП в Україні відновиться до 25 % наступного року, але це передбачає, що на той час вже ведуться значні роботи із реконструкції. Тривалість бойових дій, форма будь-якого повоєнного врегулювання, масштаби відновлення та

кількість біженців, що повертаються додому, також вплинуть на швидкість відновлення економіки. Однією із найбільших втрат для України є великий потік біженців до найближчих країн Європи. ООН зазначає, що майже 5 млн. українців втратили роботу з початку війни [1].

За оцінками експертів від 30–50 % підприємств повністю припинили свою діяльність, внаслідок чого близько половини всіх працівників втратили роботу та доходи. Приблизно 10 % від кількості довоєнного населення залишило Україну, а ще 15 % переміщено всередині країни [4].

Результати проведеного у березні 2022 р. опитування 311 підприємств різних сфер економічної діяльності в регіонах України, що проводилось кадровим порталом, продемонструвало, що тільки 22 % опитуваних підприємств зберегли розмір заробітної плати для своїх працівників на рівні довоєнного періоду (див. рис. 1) [6].

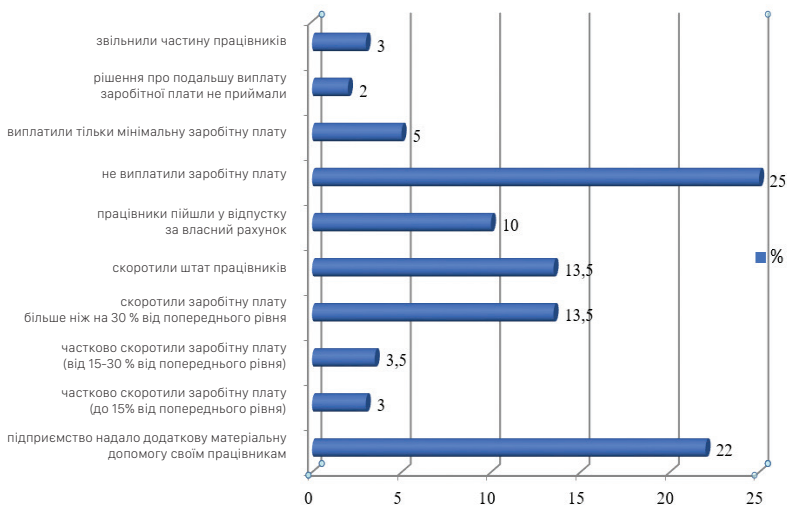

Рис. 1. Результати опитування підприємств у березні 2022 р. (%)

Джерело: побудовано за даними [6]

Результати проведеного опитування продемонстрували таку тенденцію як релаксування сімей співробітників переважно у західні регіони України. Про це заявили 14,8 % опитуваних підприємств та у інші країни – 12,3 % опитуваних підприємств. При цьому, 14 %

підприємств задекларували, що вони продовжували сплачувати заробітну плату співробітникам, незважаючи на припинення роботи. Станом на березень 2022 року 30 % опитуваних підприємств заявили про те, що вони не запропонували жодної підтримки для своїх працівників. На проблеми працівників, що залишились без роботи внаслідок воєнних дій на території України швидко відреагувала держава. Так, 8 березня урядом країни була запущена програми допомоги для українців, що втратили роботу або втратили частину заробітної плати через воєнні дії. Такі представники економічно активного населення змогли отримати допомогу від держави на рівні 6500 грн.

Одними із негативних змін на ринку праці після початку воєнних дій в Україні стали збільшення безробіття та підвищення попиту на робочі місця. По суті, ринок праці став належати роботодавцям, оскільки попит на одне робоче місце в середньому по Україні становить дванадцять осіб. Найбільший попит на робочі місця спостерігається у таких регіонах України як Харківська область – 19 кандидатів на одне робоче місце, Запорізькій області – 17 осіб на одне робоче місце, Одеській області – 14 осіб, Київській області – 13 осіб, у м. Києві – 5 осіб на одне робоче місце [5].

Така ситуація пов'язана із тим, що з Харківської, Запорізької, Одеської областей бізнес релокується у центральні та західні регіони. Це, у свою чергу, викликає напругу на ринку праці. Найменша кількість кандидатів на одне робоче місце спостерігається у західних регіонах. Так, у Львівській області – це від одного до двох кандидатів на одне робоче місце. Це пояснюється тим, що на західній Україні бізнес не так постраждав від воєнних дій, збільшилась кількість підприємств за рахунок релокації бізнесу з інших регіонів сходу та півдня.

Міжнародна організація праці (International Labor Organization) оприлюднила новий звіт, у якому йдеться про те, що через війну в Україні втрачено близько 4,8 млн робочих місць. Якщо бойові дії загостряться, цифра зросте до 7 млн. А якщо припиняться негайно, то можливе швидке відновлення 3,4 млн робочих місць. Із 5,23 млн українських біженців, згідно з даними МОП, близько 2,75 млн – це працездатне населення. З них 43,5 % (або 1,2 млн) – ті, що раніше працювали, але звільнилися або втратили свої місця у зв'язку з війною [2]. У довгостроковій перспективі Україна очікує, що біженці повернуться. Чим раніше це станеться, тим краще буде для еконо-

міки країни. Однак дехто, безумовно, може залишитися на довгий період. Це буде позитивним фактором для Європи (ЄС не вистачає робочої сили) і великою втратою для України.

Теперішня складна ситуація на території України може призвести до світової кризи не лише через потік біженців. Агентство ООН попереджає, що ситуація може мати наслідки в Європі та Центральній Азії. Наприклад, важко передбачити негативний ефект від зменшення експорту товарів. Україна, яка є одним із найбільших у світі експортерів пшениці, ймовірно, не зможе зібрати достатній врожай, щоб експортувати якісь запаси в поточному році. Адже Україна є вагомим світовим експортером (10 % від світового експорту пшениці, а також 14 % експорту кукурудзи та 37 % олії) [4].

Варто зазначити, що для східної Європи є і позитивні моменти щодо еміграції українців в ці країни. Так, наприклад, майже 8 тисяч українців, які переїхали після початку війни до Литви, влаштувалися там на роботу та заплатили до бюджету цієї країни понад 3 млн євро податків [9].

Висновки та пропозиції. Отже, військові дії на території України безпосередньо вплинули на суспільний розвиток країни, у тому числі і на ринок праці. Багатьом кваліфікованим співробітникам підприємств довелося змінити місце знаходження. Тимчасове переміщення осіб може тривати від декількох днів чи тижнів до року і навіть довше. Ті, хто залишився в Україні, не завжди мають можливість працювати і продовжувати звичайне відтворення себе як робочої сили. Багато професій зараз не є затребуваними, внаслідок того, що на деякі товари та послуги немає попиту. Підприємницький сектор зменшує свої витрати, у тому числі за рахунок скорочення працівників.

Працевлаштування в умовах макроекономічної нестабільності, що викликана військовими діями на території України, має важливе значення, оскільки збільшення зайнятості зніме певне навантаження на державний бюджет та спеціальні позабюджетні фонди. Працевлаштування сприятиме збільшенню податкових надходжень та зменшенню бюджетних витрат на допомогу з безробіття. У зв'язку із продовженням військових дій ситуація на ринку праці погіршується, з'являються нові проблеми, що пов'язані із затримкою виплат заробітної плати, зниженням її рівня та продовженням загального скорочення зайнятості. Також, є нові проблеми

із працевлаштуванням тимчасово переміщених осіб. Так, люди, що тимчасово переміщені у західні регіони, мають бажання працевлаштуватися, але місць працевлаштування не має. Вакансії, що з'являються на ринку праці здебільшого не вимагають висококваліфікованих спеціалістів, а потребують низькокваліфікованих робітників із відповідно низькою заробітною платою.

У свою чергу, український уряд робить все можливе, щоб підтримувати малий та середній бізнес, запроваджує пільги для підприємств. Найважливіше зараз – працююча економіка, що здатна забезпечити потреби ЗСУ та громадян.

Подальших досліджень вимагають питання забезпечення робочими місцями тимчасово переміщених осіб, розроблення механізмів активізації розвитку малого та середнього бізнесу в сучасних умовах.

© **Тульчинський Р.В., Тульчинська С.О., Кириченко С.О., 2022**

ЛІТЕРАТУРА

1. Nearly 5 million jobs lost in Ukraine since start of Russian invasion. URL: <https://www.france24.com/en/tv-shows/business-daily/20220512-nearly-5-million-jobs-lost-in-ukraine-since-start-of-russian-invasion>. (дата звернення: 12.05.2022).

2. Refugees fleeing Ukraine. URL: <https://data2.unhcr.org/en/situations/ukraine> (дата звернення: 09.05.2022).

3. Ukraine Country Assessment. URL: <https://2021.tr-ebrd.com/countries/#> (дата звернення: 10.06.2022).

4. War to cause Ukraine economy to shrink nearly a third this year - EBRD report. URL: <https://www.ebrd.com/news/2022/war-to-cause-ukraine-economy-to-shrink-nearly-a-third-this-year-ebrd-report-.html> (дата звернення: 18.05.2022).

5. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/06/14/688116/> (дата звернення: 17.07.2022).

6. Кадровий портал. Результати бліцопитування компаній у березні 2022 року. URL: grc.ua. (дата звернення: 02.06.2022).

7. Кириченко С. О., Ружицький А. В., Тульчинська С. О., Салоїд С. В. Концептуальні засади організації системи антикризового управління підприємством в умовах макроекономічної нестабільності. *Агросвіт*. 2021. Вип. 9-10. С. 18-23.

8. Ринок праці під час війни. URL: <https://dou.ua/lenta/articles/job-market-during-wartime/> (дата звернення: 18.05.2022).

9. Служба зайнятості при Міністерстві соціального захисту і праці Литовської Республіки. URL: <https://uzt.lt>. (дата звернення: 11.06.2022).

10. Тульчинський Р. В., Тульчинська С. О., Ружицький А. В. Стратегії конкурентоспроможності підприємств в умовах макроекономічної нестабільності. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. Вип. 6. С. 5-9.

11. Худoley В. Ю., Тульчинський Р. В., Ханін С. Г. Особливості визначення стану регіонального людського потенціалу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2019. Вип. 23. Ч. 2. С. 160-163.

REFERENCES

1. Nearly 5 million jobs lost in Ukraine since start of Russian invasion. available at: <https://www.france24.com/en/tv-shows/business-daily/20220512-nearly-5-million-jobs-lost-in-ukraine-since-start-of-russian-invasion>. (Accessed 12 May 2022).

2. Refugees fleeing Ukraine. available at: <https://data2.unhcr.org/en/situations/ukraine> (Accessed 09 May 2022).

3. Ukraine Country Assessment. available at: <https://2021.tr-ebrd.com/countries/#> (Accessed 10 June 2022).

4. War to cause Ukraine economy to shrink nearly a third this year - EBRD report. available at: <https://www.ebrd.com/news/2022/war-to-cause-ukraine-economy-to-shrink-nearly-a-third-this-year-ebrd-report-.html> (Accessed 18 May 2022).

5. *Ekonomichna pravda* [Economic truth]. available at: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/06/14/688116/> (Accessed 18 May 2022).

6. *Kadrovyy portal. Rezultati blitsopytuvannia kompanii u berezni 2022 roku* [Personnel portal. The results of a quick survey of companies in March 2022]. available at: grc.ua. (Accessed 02 June 2022).

7. Kyrychenko, S.O., Ruzhytskyi, A.V., Tulchynska, S.O., Saloid, S.V. *Kontseptualni zasady orhanizatsii systemy antykrizovoho upravlinnia pid-priemstvom v umovakh makroekonomichnoi nestabilnosti* [Conceptual principles of the organization of the anti-crisis management system

of the enterprise in conditions of macroeconomic instability]. "Ahrosvit" [Agroworld]. 2021. Vyp. 9-10. S. 18-23.

8. *Rynok pratsi pid chas viiny* [The labor market during the war]. available at: <https://dou.ua/lenta/articles/job-market-during-wartime/> (Accessed 18 May 2022).

9. *Sluzhba zainiatosti pry Ministerstvi sotsialnoho zakhystu i pratsi Lytovskoi Respubliki* [Employment Service under the Ministry of Social Protection and Labor of the Republic of Lithuania]. available at: <https://uzt.lt>. (Accessed 11 June 2022).

10. Tulchynskiy, R.V. Tulchynska, S.O. and Ruzhytskyi, A.V. (2021), *Strategii konkurentospromozhnosti pidpriemstv v umovakh makroekonomichnoi nestabilnosti* [Competitiveness strategies of enterprises in conditions of macroeconomic instability]. "Investytsii: praktyka ta dosvid" [Investments: practice and experience]. Vol. 6. pp. 5-9.

11. Khudolei, V.Yu., Tulchynskiy, R.V., Khanin, S.H. (2019), *Osoblyvosti vyznachennia stanu rehionalnoho liudskoho potentsialu* [Peculiarities of determining the state of regional human potential. Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University]. "Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Serii Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo" [Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University. Series International economic relations and world economy]. Vol. 23. no. 2. pp. 160-163.

СТАТТЯ НАДІЙШЛА ДО РЕДАКЦІЇ 25.07.2022

УДК 330.34:332.142

DOI: <https://doi.org/10.53920/ES-2022-3-2>

Семен Григорович ХАНІН,

канд. економ. наук,
доцент кафедри менеджменту,
маркетингу та публічного адміністрування,
ЗВО «Міжнародний науково-технічний університет
імені академіка Юрія Бугая»
ORCID: 0000-0003-1520-9504

СТАНОВЛЕННЯ КРЕАТИВНОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ ІЗ УРАХУВАННЯМ ДОСВІДУ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН

У статті виокремлено засади становлення креативної економіки в Україні із урахуванням досвіду європейських країн. Креативна економіка вимагає підтримки креативних, творчих особистостей, що спроможні генерувати нові, інноваційні та креативні ідеї. До креативного сектору слід відносити культурну спадщину, мистецтво, медіа, функціональний креатив. Виокремлено основні ознаки креативної економіки. Досвід європейських країн доводить необхідність запровадження програм розвитку креативного сектору із використанням існуючих потенційних можливостей та створення мережі креативних майданчиків. Світовий досвід розвитку креативної економіки виступає прикладом для побудови власної моделі розвитку креативних секторів із урахуванням особливостей регіонів та наявного потенціалу країни. Для активізації розвитку креативного сектору в Україні необхідно: підвищити проінформованість населення щодо значущості творчого сектору та інноваційності розвитку економіки; підвищити активність менеджменту регіонів та місцевої влади у напрямі підтримки креативності у різних сферах діяльності; забезпечити на законодавчому рівні механізми активізації підтримки креативного сектору; підвищити правову захищеність авторських прав.

Ключові слова: креативна економіка, розвиток, економічна стійкість, креативний сектор, інтелектуально-інноваційні детермінанти розвитку.

PhD in Economics, Associate Professor of the Management,
marketing and public administration department,
IHE «Academician Yuri Bugay International Scientific
and Technical University»

THE ESTABLISHMENT OF THE CREATIVE ECONOMY IN UKRAINE TAKING INTO ACCOUNT THE EXPERIENCE OF EUROPEAN COUNTRIES

The article highlights the principles of the creation of a creative economy in Ukraine, taking into account the experience of European countries. The creative economy requires the support of creative, creative individuals capable of generating new, innovative and creative ideas. The concept of the formation of the creative economy can be considered as a direction of post-industrial development, economic activity based on knowledge and intellectual and creative activity, and as economic development of creative industries. The creative sector should include cultural heritage, art, media, and functional creativity. The main features of the creative economy are continuous innovative development, which increases the value of intellectual capital; investment in human capital, new goods, technologies, services; growth of the share of knowledge-intensive and innovative products in the country's GDP; increasing the competitiveness of subjects and the country as a whole due to innovativeness; deepening of specialization and cooperation of scientific, technical and innovative activities; increasing security and establishing clear mechanisms for the protection of intellectual property objects and copyrights. The experience of European countries proves the need to introduce programs for the development of the creative sector, taking into account existing potential opportunities and creating a network of creative platforms. The world experience of the development of the creative economy serves as an example for building one's own model of the development of creative sectors, taking into account the peculiarities of the regions and the existing potential of the country. In order to intensify the development of the creative sector in Ukraine, it is necessary to: increase the awareness of the population regarding the importance of the creative sector and innovativeness of the economic development; to increase the activity of the management of regions

and local authorities in the direction of supporting creativity in various spheres of activity; to ensure at the legislative level mechanisms for activating the support of the creative sector; increase the legal protection of copyright.

Keywords: *creative economy, development, economic sustainability, creative sector, intellectual and innovative determinants of development.*

Постановка проблеми. Сучасні тенденції економічного розвитку все більше актуалізують проблематику детермінуючої ролі інтелектуально-інноваційних детермінант та інтелектуалізації економічних процесів під впливом глобалізаційних тенденцій. Цьому сприяють і процеси цифровізації суспільного життя. Не залишається осторонь і Україна. Сектор креативної економіки все більше набуває ваги у доданій вартості та валовому регіональному продукті, збільшується кількість малого та середнього бізнесу, що приймає участь у креативному секторі, формуються регіональні творчі кластери, поширюються артпроекти у культурній сфері. Країни ЄС, спираючись на культурну спадщину, проводять цілеспрямовану політику розбудови креативного сектору. Постіндустріальний розвиток довів, що головним економічним ресурсом стає людина та її унікальні інтелектуально-креативні здібності, саме вони зумовлюють трансформацію потенціалу у капітал.

Креативна економіка вимагає підтримки креативних, творчих особистостей, які спроможні генерувати нові, інноваційні та креативні ідеї. Підприємства, що працюють у креативному секторі, як й інші підприємства прагнуть отримати прибуток, але головна відмінність полягає у тому, що вони це намагаються зробити за рахунок створення, розроблення, виробництва та дистрибуції нових продуктів та послуг за підтримки креативних та творчих працівників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед закордонних науковців, що стояли у витоків заснування концепції креативного напрямку розвитку постіндустріального суспільства, слід відмітити таких вчених, як: К. Ворполь, Дж. Гоукінс, Ч. Лендрі, Д. Мулган, Д. Тапскотт, Р. Флоріда, Дж. Хокінс, Р. Хьюзіон та ін.

Так, Дж. Хокінс вперше ввів у науковий обіг поняття «креативна економіка» [11]. Р. Флоріда вніс інше тлумачення сутності поняття «креативна економіка», поклавши в основу її специфіки

ознаку професій, рід зайнятості працівників у творчій промисловості [6].

Науковці розглядають як теоретичні так і прикладні аспекти розвитку креативної економіки. Серед вітчизняних науковців, що активно займаються проблематикою становлення креативної економіки в Україні, слід віднести: М. Бутка, В. Геєця, О. Джуган, О. Дорошенка, О. Єгорова, Д. Лук'яненка [1], О. Попело, В. Приходько, С. Тульчинську [4], Р. Тульчинського [5], В. Худолей, В. Чевганову [7] та ін.

При цьому, незважаючи на існуючі наукові та прикладні роботи, необхідні подальші дослідження у напрямі становлення креативної економіки в Україні, оскільки розвиток креативної економіки є досить динамічним, що потребує регулярного вивчення та узагальнення відповідного досвіду зокрема країн ЄС.

Метою статті виступає виокремлення засад становлення креативної економіки в Україні із урахуванням досвіду європейських країн. Для досягнення поставленої мети автором було: обґрунтовано актуальність дослідження; визначено сутнісні ознаки креативної економіки та креативного сектору, що стає платформою для її становлення; проаналізовано досвід європейських країн у напрямі формування креативної економіки; на основі аналізу досвіду європейських країн у напрямі розвитку креативної економіки обґрунтовано напрями її формування для України.

Виклад основного матеріалу дослідження. В цілому концепція розвитку креативної економіки як напряму постіндустріального розвитку розглядається як еволюційна концепція економічної діяльності, що заснована на знаннях та інтелектуально-креативній діяльності, а також як економічний розвиток креативних індустрій, що об'єднані у креативний сектор. У свою чергу, до напрямів креативного сектору можна віднести (рис. 1):

- по-перше, культурну спадщину, що базується на традиційній культурі та культурних пам'ятках;
- по-друге, мистецтво, що об'єднує образотворче та виконавче мистецтво;
- по-третє, медіа, що об'єднує публікації, видавництво, аудіовізуальні твори та новий цифровий контент;
- по-четверте, функціональний креатив, що включає дизайн у всіх його проявах та креативні послуги, серед яких реклама та інші цифрові послуги.

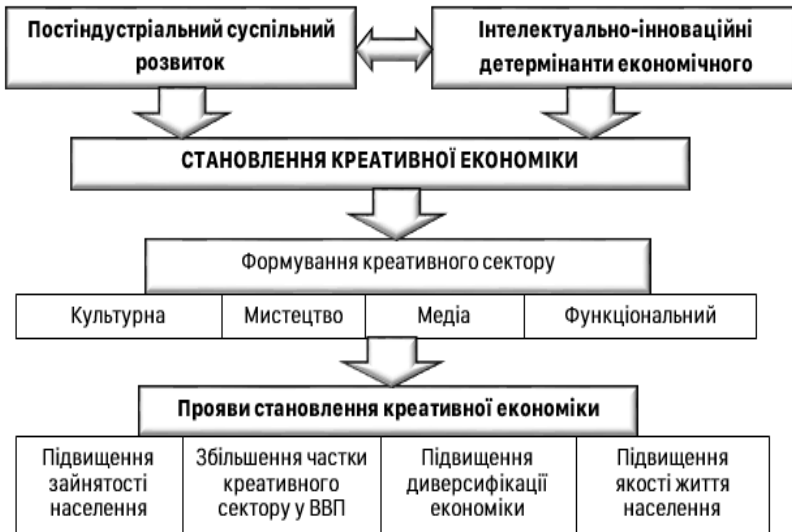

Рис. 1. Представлення засад становлення креативної економіки

Джерело: запропоновано автором

Креативна економіка спонукає до налагодження взаємодії між різними видами економічної діяльності при створенні нової продукції та послуг, нових бізнес-моделей, нових видів соціальних стосунків та соціальної взаємодії, формуванні культурної парадигми. Становлення креативної економіки вимагає формування привабливого інвестиційного клімату, розвитку інтелектуального капіталу, модернізації системи освіти, розвитку соціальної сфери та використання цифрових технологій.

Головними ознаками креативної економіки виступають:

- безперервний інноваційний розвиток, що підвищує значення інтелектуального капіталу;
- інвестування у людський капітал, нові товари, технології та послуги;
- зростання частки наукоємної та інноваційної продукції у ВВП країни;
- підвищення конкурентоспроможності суб'єктів та країни в цілому за рахунок інноваційності;

- поглиблення спеціалізації та кооперації науково-технічної та інноваційної діяльності;
- підвищення захищеності та налагодження чітких механізмів захисту об'єктів інтелектуальної власності та авторських прав.

В країнах ЄС відбувається реалізація як загальної програми підтримки креативного економічного розвитку «Креативна Європа» так і держави самостійно втілюють політику щодо підтримки креативного сектору із урахуванням існуючих потенційних можливостей. Бюджет програми «Креативна Європа» на 2021–2027 рр. становить 2,44 млрд євро, що майже на 1 млрд більше порівняно із бюджетом цієї програми на 2014–2020 рр., що становив 1,47 млрд євро. До основних цілей реалізації цієї програми підтримки креативного розвитку європейських країн відноситься: по-перше, охорона, розвиток й мотивування культурного та мовного європейського поступу; по-друге, підвищення конкурентоспроможності економічного потенціалу культурного та креативного секторів [9].

Країни Європи створили першу Європейську мережу креативних хабів, що вже об'єднує 215 різноспрямованих майданчиків з 38 європейських країн [10].

Світовий досвід розвитку креативного сектору доводить його ефективність для економічного розвитку, яка проявляється не тільки у створеній вартості у цьому секторі, а й у збільшенні робочих місць, підвищенні зайнятості серед уразливих верств населення, що відповідає принципам інклюзивності економічного розвитку, перетворенні міського простору за рахунок розміщення креативних підприємств у так званих «бідних» районах та сприяє розвитку соціальної та міської інфраструктури міст.

Так, у Великобританії у креативному секторі працює 2,5 млн осіб. Останні роки країна демонструє зростання креативного сектору до майже 9 % річних. Виробництво цього сектору генерує близька 10 млн фунтів на годину [8]. Осередками розвитку креативного сектору у Великобританії виступають такі місця, як: Бакінгемшир, Беркшир, Західний Сассекс, Лондон та Оксфорд. Одним із розвинутих осередків креативного сектору є Лондон. Столиця нараховує понад 380 тис. креативних підприємств, що забезпечують 16 % економіки міста, що становить понад 19 млрд фунтів [6].

Іншим прикладом підтримки креативного сектору виступає Німеччина. У цій країні активно підтримується реклама, архітекту-

ра, відеоігри, інформаційні та комп'ютерні технології, а осередками розвитку креативного сектору стали такі міста країни як Берлін, Райсбург та інші. У Берліні налічується понад 24 тис. компаній, що працюють у креативному секторі, у яких зайнято 170 тис. працівників [3]. По всій Німеччині відкриваються креативні, культурні центри, що сприяють розвитку креативної економіки. Також, проводиться велика робота щодо інформування населення про переваги та значення розвитку креативного сектору, залучення існуючого потенціалу для розвитку креативної економіки.

Світовий досвід розвитку креативної економіки виступає прикладом для побудови власної моделі розвитку креативних секторів із урахуванням особливостей регіонів та наявного потенціалу країни. Для активізації розвитку креативного сектору в Україні необхідно забезпечити наступні кроки: підвищити проінформованість населення щодо значущості творчого сектору та інноваційності розвитку економіки; підвищити активність менеджменту регіонів та місцевої влади у напрямі підтримки креативності; забезпечити на законодавчому рівні механізми активізації підтримки креативного сектору через правові, фінансові, податкові стимули; підвищити правову захищеність авторських прав.

Впровадження цих та інших заходів щодо підтримки розвитку креативної економіки сприятиме отриманню таких позитивних результатів для економічного розвитку країни та її регіонів, як:

- підвищення зайнятості населення; також важливим є те, що заміна працівників креативного сектору на машини та штучний інтелект за розрахунками фахівців можлива не більше ніж на 25 %, тоді як в інших сферах економічної діяльності це можливо до 85 % впродовж найближчих 20 років;
- збільшення частки ВВП за рахунок розвитку креативного сектору економіки. Світовий досвід доводить, що 10 % зростання ВВП можливо забезпечити за рахунок креативного сектору;
- підвищення диверсифікації економіки, що сприяє підвищенню її стійкості та конкурентоспроможності на світовому ринку;
- підвищення якості життя в цілому за рахунок впровадження креативних бізнес-моделей, підвищення зайнятості та доходів населення.

Висновки та пропозиції. Наведені факти щодо європейських країн та статистичні дані розвитку креативного сектору доводять ефективність даного сектору. Креативна економіка розвивається швидкими темпами, що позитивно відбивається у складі ВВП країн, забезпечує зростання зайнятості населення, стимулює інноваційний вектор розвитку економіки, підвищення конкурентоспроможності та стійкості економіки за рахунок диверсифікації. Для України розвиток креативного сектору економіки може стати потужним поштовхом для стійкого економічного розвитку, оскільки для цього наявний інтелектуальний потенціал населення.

Подальших досліджень вимагає виокремлення мотиваційних регуляторів та чинників активізації формування креативної економіки на рівні регіональних економічних систем України для забезпечення використання наявного потенціалу територій відповідно до вектору постіндустріального суспільного розвитку.

© Ханін С.Г., 2022

ЛІТЕРАТУРА

1. Лук'яненко Д., Бурмака М., Галахова Т. Ідентифікація креативних інвестицій в глобальній економіці. *Міжнародна економічна політика*. 2016. Вип. 2.(25). С. 7-20.
2. Перепелюкова О.В., Тульчинська С.О., Дергалюк Б. В. Інтелектуальна складова інноваційної моделі економічного зростання регіонів. *Ужгородського національного університету. Серія Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2019. Вип. 26. Ч. I. С. 144-147.
3. Приходько В.П., Єгорова О.О., Джуган О.В. Досвід ЄС у розвитку креативної економіки. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. Вип. 24. Ч. 3. С. 48-52.
4. Тульчинська С.О. Перспективи та доміанти розвитку інтелектуально-інноваційної системи регіонів України: монографія. Херсон: Вид-во «ПП Вишемирський В.С.», 2014. 210 с.
5. Тульчинський Р. В. Детермінанти становлення нового регіоналізму: теорія, методологія, практика: монографія. Херсон, Вид-во «ПП Вишемирський В.С.», 2018. 400 с.
6. Флорида Р. Креативный класс: люди, которые меняют будущее; пер. с англ. URL: <http://www.twirpx.com/file/745279>.

7. Чевганова В.Я., Введенська А.В., Заплава О.Ю. Креативна економіка: світовий досвід та уроки для України. *Економіка та суспільство*. 2018. Вип. 9. С. 680-688.

8. Comparing the Creative Economies of Canada, the U.K., and the U.S. URL: <https://www.citylab.com/life/2016/04/how-do-the-worlds-top-creative-economies-stack-up/479022/>.

9. Creative Europe. European Commission. 2021. URL : https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/about_en.

10. European Creative Hubs Network Project evaluation. European Creative Hubs Network. URL : <http://creativehubs.net/tools/ECHN-final-external-evaluation-SUMMARY.pdf>

11. Howkins J. *The Creative Economy: How People Make Money from Ideas*. The Penguin press, 2001.

REFERENCES

1. Lukianenko, D., Burmaka, M., Halakhova, T. (2016), *Indentyfikatsiia kreatyvnykh investytsii v hlobalnii ekonomitsi* [Identification of creative investments in the global economy]. *Mizhnarodna ekonomichna polityka*. Vol. 2.(25). pp. 7-20.

2. Perepeliukova, O.V., Tulchynska, S.O., Derhaliuk, B.V. (2019). Intellectual component of the innovative model of economic growth of regions. *International Economic Relations and the World Economy Series*. Vol. 26. no. 1. Pp. 144-147.

3. Prykhodko, V.P., Yehorova, O.O. and Dzhuhan O.V. (2019), *Dosvid YeS u rozvytku kreatyvnoi ekonomiky* [The experience of the EU in the development of the creative economy]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*. Vol. 24. no 3. pp. 48-52.

4. Tul'chyns'ka, S.O. (2014), *Perspektyvy ta dominanty rozvytku intelektual'noinnovatsijnoi systemy rehioniv Ukrainy* PP «Vishemirsky», Kherson, Ukraine.

5. Tulchinsky, R.V. (2018). *Determinanty stanovlennya novoho rehionalizmu: teoriya, metodolohiya, praktyka* [Determinants of the formation of a new regionalism: theory, methodology, practice]. Kherson, Publishing House «PE Vyshemirsky VS». (in Ukraine).

6. Floryda, R. *Kreatyvnyi klass: liudy, kotorye meniaut budushchee; persanhl* [Creative class: people who change the future; trans. from English]. URL: <http://www.twirpx.com/file/745279>.

7. Chevhanova, V.Ia., Vvedenska, A.V. and Zaplava, O.Iu. (2018), Kreatyvna ekonomika: svitovyi dosvid ta uroky dlia Ukrainy [Creative economy: world experience and lessons for Ukraine. Economy and society]. *Ekonomika ta suspilstvo*. Vol. 9. pp. 680-688.

8. Comparing the Creative Economies of Canada, the U.K., and the U.S. URL: <https://www.citylab.com/life/2016/04/how-do-the-worlds-top-creative-economies-stack-up/479022/>.

9. Creative Europe. European Commission. 2021. URL : https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/about_en.

10. European Creative Hubs Network Project evaluation. European Creative Hubs Network. URL : <http://creativehubs.net/tools/ECHN-final-external-evaluation-SUMMARY.pdf>.

11. Howkins J. The Creative Economy: How People Make Money from Ideas. The Penguin press, 2001.

СТАТТЯ НАДІЙШЛА ДО РЕДАКЦІЇ 02.08.2022

УДК: 338.1

DOI: <https://doi.org/10.53920/ES-2022-3-3>

Ольга Іванівна ГАРАФОНОВА,

доктор економічних наук, професор,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
ORCID ID 0000-0002-4740-7057

Наталія ВАСИЛЮК,

студентка Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ДІЯЛЬНОСТІ БІЗНЕС-ОРГАНІЗАЦІЙ

В статті визначено поняття та види ефективності діяльності компанії, розглянуто підходи до поняття «управління ефективністю». виявлено особливості економічної ефективності. досліджено оцінювання ефективності діяльності компанії як важливу складову управління компанією з метою підвищення її ефективності. Проведено огляд основних факторів впливу на управління ефективністю діяльності компанії.

Ключові слова: ефективність діяльності, управління ефективністю діяльності, економічна ефективність, фактори впливу.

Olga GARAFONOVA

Doctor of economic sciences, professor,
Kyiv National University of Economics
named after Vadym Hetman
ORCID ID 0000-0002-4740-7057

Natalia VASYLYUK

Student Kyiv National University of Economics
named after Vadym Hetman

CONCEPTUAL APPROACHES TO THE PROCESS OF MANAGING THE EFFICIENCY OF BUSINESS ORGANIZATIONS

The article defines the concept and types of efficiency of the company's activity, considers approaches to the concept of «efficiency management». features of economic efficiency are revealed. the

assessment of the company's performance as an important component of company management with the aim of increasing its efficiency was studied. An overview of the main factors influencing the management of the company's activity efficiency was carried out.

Key words: activity efficiency, activity efficiency management, economic efficiency, influencing factors.

Постановка проблеми. У умовах глобальної економічної кризи, розповсюдження пандемії Ковід-19 та війни в Україні актуальною стає проблема підвищення ефективності діяльності бізнес-організації. Зростання економічної ефективності є одним із пріоритетних завдань кожного підприємства. Для вирішення цього завдання недостатньо визначити цільові показники, які разом свідчать про те, що цієї мети досягнуто. Необхідно розробити механізм зростання ефективності, який полягає у визначенні сукупності послідовних управлінських рішень, що дозволяють досягти запланованих показників у певний період через використання ресурсного потенціалу підприємства. Такий підхід до управління ефективністю передбачає вирішення ключових питань, найважливішими є наступні: визначення сучасної концепції управління ефективністю, визначення критеріїв ефективності, визначення факторів зростання ефективності [3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні аспекти управління ефективністю діяльності бізнес-організації досліджували: Васюта В. Б., Джеджула В. В., Єпіфанова І. Ю., Дзюбка М. Ю., Коваленко М. В., Фоніна Я. В., Дейнеко К. А., Левчук Т.М., Лизунова О. М., Мулик Т. О., Насонов М.І., Потій В. З., Савицька О. М., Салабай В. О., Савицька О. М., Салабай В. О., Тарасенко Л.О., Шляга О. В. та інші.

Мета статті – дослідження особливостей управління ефективністю діяльності компанії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Економічна ефективність роботи бізнес-організації – комплексне поняття, яке визначається, виходячи з ефективності складових процесів, і показує, наскільки добре організація використовує свої ресурси, щоб зробити прийнятні товари та послуги, порівняно з встановленою нормою, метою або стандартом. Розглянемо види ефективності діяльності бізнес-організації на рис. 1.

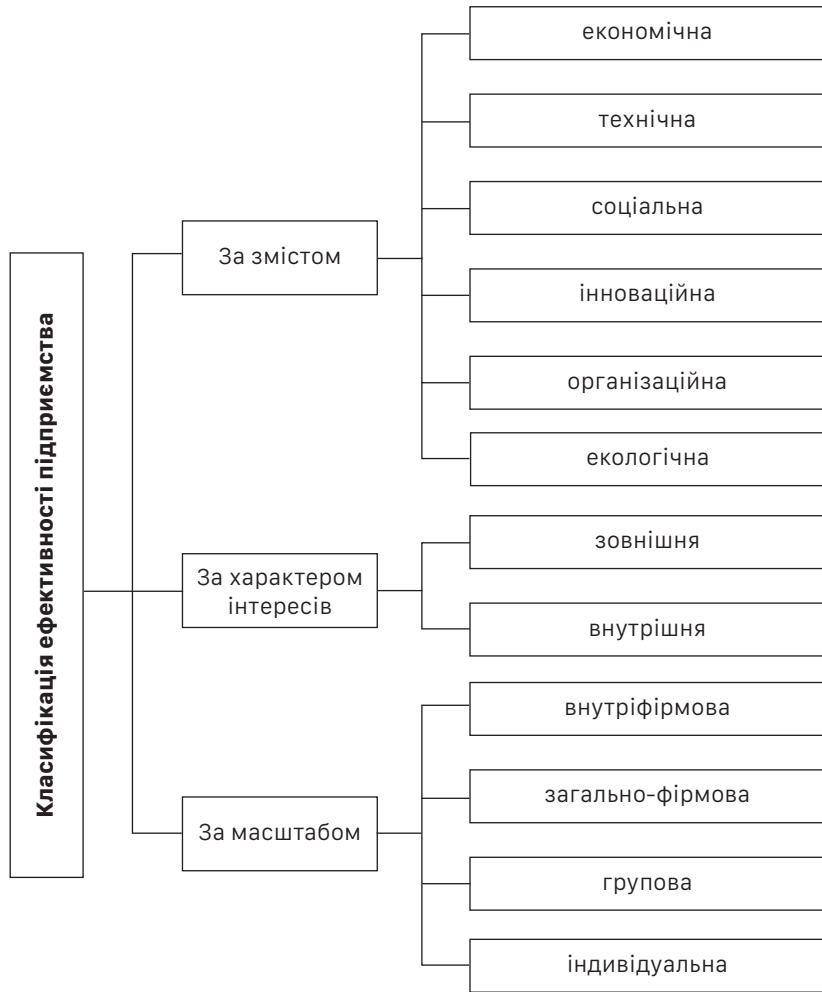

Рис. 1. Види ефективності діяльності бізнес-організації

Джерело: розроблено автором на основі [3;6;11]

Нині проблемі управління ефективністю діяльності підприємства приділяється дедалі більше уваги, проте підходи до формулювання цього поняття значно різняться (табл. 1).

**Таблиця 1. Підходи до визначення поняття
«управління ефективністю»**

Автори	Визначення
Джеджула В. В., Єпіфанова І. Ю., Дзюбо М. Ю.	Ефективність діяльності підприємства як економічна категорія відображає відповідність фактичного результату бажаному [2, с.13]
Лизунова О. М., Пуханов О. О.	Управління ефективністю роботи підприємства передбачає урахування основних положень теорії максимізації прибутку [6, с.188]
Коваленко М. В., Фоніна Я. В., Дейнеко К. А.	управління ефективністю діяльності підприємства – це інтегрований підхід менеджменту, що об'єднує різні напрями діяльності підприємства, включаючи стратегію, управління персоналом, операційний менеджмент, планування, аналіз, облік та контроль, відповідні методи, моделі, системи та програмне забезпечення задля забезпечення сталого зростання ефективності діяльності підприємства [4, с.121]
Армстронг М.	Визначає управління ефективністю як систематичний та безперервний процес удосконалення організаційної діяльності шляхом розробки показників ефективності окремих працівників та колективів [17]

Отже, відповідно до наведених значень, управління ефективністю – це циклічний процес, метою якого підвищення ефективності. У цьому єдиного підходу під час поділу циклу управління ефективністю на етапи немає.

Багато авторів, які займаються питаннями економічної ефективності діяльності бізнес-організації, пропонують розмежувати внутрішню та зовнішню економічну ефективність. Внутрішня економічна ефективність тут виражатиметься через показник норм прибутку (рентабельності капіталу), а зовнішня – через порівняння норми прибутку суб'єкта господарювання з нормою прибутку економіки держави (середньоринковою процентною ставкою). Цей поділ, насамперед, обумовлено тим, що з цілей внутрішнього аналізу економічної ефективності підприємство то, можливо високорентабельним, та заодно зовсім неефективним для економіки загалом. Так, будь-який реалізований проект буде вважатися ефективним з погляду окупності витрат громадського капіталу, якщо рентабельність активів виявиться вищою за ринкову ставку відсотка. Інакше такий проект знижує ефективність використання громадського капіталу та вважається невиправданим [2].

Виходячи з вищесказаного, можна виділити ряд особливостей економічної ефективності як економічної категорії:

- економічна ефективність діяльності підприємства характеризується низкою фінансових показників (прибутком, рентабельністю), під час аналізу яких слід орієнтуватися на довгострокову перспективу розвитку організації;
- у сучасних умовах господарювання, оцінюючи економічну ефективність діяльності підприємства, необхідно враховувати, що вона має бути як мінімум не нижчою за ефективність діяльності інших учасників ринку;
- враховуючи високий рівень конкуренції, в умовах якої підприємства змушені вести свою діяльність, просто необхідно впровадження системи оцінки економічної ефективності та проведення різноманітних заходів щодо її підвищення [7].

Визначаючи економічну категорію ефективності, дослідники виділяють кілька її різновидів, залежно від цього, який є предметом дослідження. Так виділяють цільову, технологічну, ринкову та динамічну ефективність.

Управління ефективністю діяльності бізнес-організації базується на проведенні її оцінки. Виділяють такі підходи до оцінювання ефективності діяльності підприємства (рис. 2).

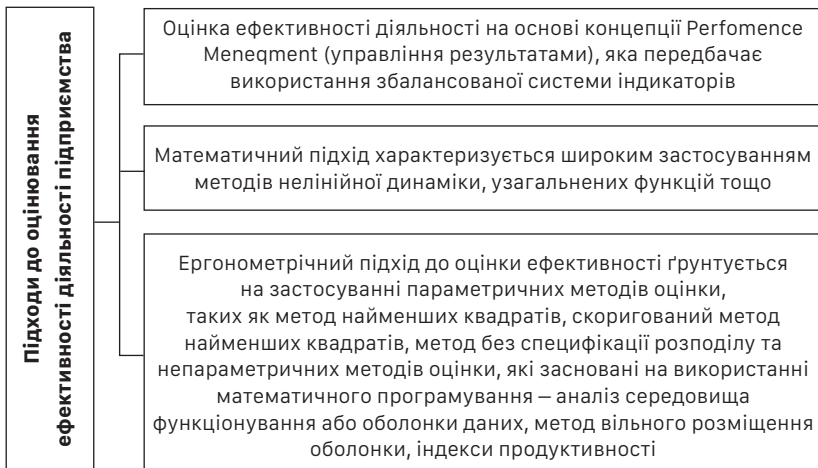

Рис.2. Підходи до оцінювання ефективності діяльності підприємства

Джерело: розроблено автором на основі [2;4]

Традиційно аналіз та оцінка ефективності господарської діяльності підприємств орієнтовані, в основному, на обґрунтування рішень щодо підтримки сталого функціонування самого підприємства як господарської одиниці та до їх завдань не входило управління змінами внутрішнього та зовнішнього середовища діяльності підприємства.

Оцінка ефективності діяльності найчастіше передбачає використання традиційних методів (рис. 3).

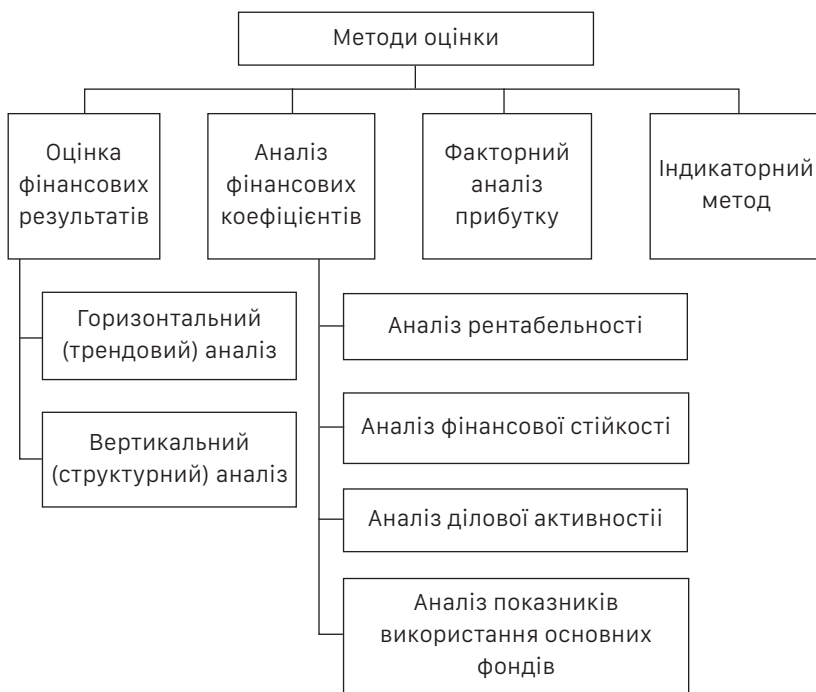

Рис. 3. Методи оцінки економічної ефективності діяльності підприємства

Джерело: розроблено автором на основі [2;7]

За певних умов оцінку ефективності діяльності розглядають із позиції інвестиційного аналізу як оцінку ефективності інвестиційної діяльності підприємства. При цьому показники оцінки базуються на розрахунковій величині грошових надходжень (прості

статистичні методи) або дисконтованих доходах з урахуванням тимчасової вартості грошових потоків: простий і дисконтований термін окупності, індекс рентабельності (PI), чиста наведена вартість (NPV), внутрішня ставка прибутковості (IRR) [15].

Ефективність організації є комплексним багатоаспектним поняттям. Вирізняють різні види ефективності, з метою оцінки якої застосовуються такі методи: оцінка за індикаторами; оцінка показників фінансової та господарської діяльності; оцінка фінансового результату (прибутку).

На ефективність господарську діяльність підприємств впливають різні чинники. За ступенем впливу фактори поділяються на основні та другорядні. До основних відносяться фактори, які мають вирішальний вплив на результативний показник. Другорядними вважаються ті, які не надають вирішального впливу на ефективність господарської діяльності підприємства в умовах, що склалися. Один і той самий фактор залежно від обставин може бути і основним, і другорядним

За місцем виникнення фактори класифікуються на внутрішні та зовнішні, тобто залежать і не залежать від діяльності цієї організації. Основна увага при аналізі має приділятися дослідженню внутрішніх факторів, на які суб'єкт господарювання може впливати. Разом з тим у багатьох випадках при розвинених виробничих зв'язках та відносинах на результати роботи кожної організації значною мірою впливає діяльність інших суб'єктів господарювання, наприклад, рівномірність та своєчасність постачання сировини, матеріалів, їх якість, вартість та ін. Ці фактори є зовнішніми. До зовнішніх факторів входять:

- коливання цін на світовому та внутрішньому ринку, зміна пропозиції та попиту;
- зміна політичної обстановки у світі та країні;
- діяльність держави;
- інфляційні процеси [3].

Внутрішні фактори можна поділити на основні та не основні. До основних факторів належать теоретично визначальні результати роботи підприємства. Внутрішні неосновні чинники хоч і впливають на узагальнюючі показники, але пов'язані безпосередньо з сутністю аналізованого показника.

Зовнішні чинники залежить від діяльності підприємства, але кількісно визначають рівень використання виробничих і фінансових

ресурсів цього підприємства. Розрізняють зовнішні фактори прямого впливу та непрямого. Сукупність чинників довкілля, має пряме вплив на функціонування та розвитку підприємства називають об'єктивними зовнішніми чинниками. До цієї групи чинників відносять постачальників матеріальних, фінансових, трудових, інформаційних та інших. ресурсів, і навіть споживачів, партнерів, конкурентів. Інша група зовнішніх факторів – суб'єктивні зовнішні фактори, які є сукупністю факторів зовнішнього середовища, що побічно впливають на функціонування підприємства. Стан економіки, природні, соціально-політичні чинники тощо. грають роль фонових факторів, що збільшують або зменшують ефективність та стійкість підприємств [16].

Висновки та пропозиції. Отже, економічна ефективність роботи бізнес-організації – комплексне поняття, яке визначається, виходячи з ефективності складових процесів, і показує, наскільки добре організація використовує свої ресурси, щоб зробити прийнятні товари та послуги, порівняно з встановленою нормою, метою або стандартом. Управління ефективністю включає ряд етапів, від її оцінювання до розробки методів та підбору інструментів підвищення ефективності компанії. Ефективність діяльності підприємства залежить від безлічі факторів зовнішнього та внутрішнього середовища. Вплив факторів може мати як позитивні, так і негативні наслідки для суб'єкта господарювання, що, зрештою, позначиться на ефективності його діяльності. Оскільки ефективно діюче підприємство може успішно і тривало здійснювати свою діяльність у умовах конкурентного ринку України і нестабільної економічної ситуації, то дуже важливо задля прийняття вірних управлінських рішень проводити постійний аналіз впливу чинників на підприємство.

© **Гарафонов О. І., Василюк Н., 2022**

ЛІТЕРАТУРА

1. Бибченко А. В., Кобелев В. М. Вдосконалення організаційно-економічного механізму управління ефективністю діяльності підприємства. *Вісник Національного технічного університету "ХПИ". Економічні науки.* 2020. № 5 (7). С. 3-7.
2. Васюта В. Б., Кулага М. О. Оцінка ефективності господарської діяльності підприємства та розроблення заходів щодо її підвищення. *Modern Economics.* 2019. № 15(2019). С. 41-48.

3. Джеджула В. В., Єпіфанова І. Ю., Дзюбка М. Ю. Напрями підвищення ефективності діяльності підприємств молочної галузі. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 11. С. 12–14.

4. Коваленко М. В., Фоніна Я. В., Дейнеко К. А. Особливості управління ефективністю діяльності підприємств в умовах економіки України. *Економіка та підприємництво*. 2018. № 4. С. 120-126.

5. Левчук Т.М., Кривов'язюк І.В. Проблеми забезпечення ефективності діяльності підприємства та їх вирішення в сучасних концепціях господарювання. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2017. № 23. С. 50–53.

6. Лизунова О. М., Пуханов О. О. Забезпечення ефективності діяльності підприємства. *Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2017. №12. С.187-190

7. Маркова Т. Оцінка ефективності діяльності підприємства: теоретико-методичні підходи. *Економіка харчової промисловості*. 2019. №4. С.20-26.

8. Мулик Т. О. Організація діагностики діяльності підприємства та його бізнес-процесів: теоретико-методичні підходи. *Modern Economics*. 2019. № 17(2019). С. 158-164.

9. Насонов М.І. Методика оцінювання управління ефективністю підприємства: теоретичні аспекти. *Ефективна економіка*. 2018. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2018/206.pdf (дата звернення: 08.03.2022).

10. Потій В. З., Куліш Г. П. Система управління ефективністю діяльності підприємств, її особливості та проблеми застосування в Україні. *Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту: зб. наук. праць*. 2017. №1-2. С. 54-59.

11. Савицька О. М., Салабай В. О. Ефективність діяльності та управління підприємством: особливості використання теорії, методології та результативності аналітичних досліджень. *Ефективна економіка*. 2019. № 6. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7126> (дата звернення: 21.02.2022).

12. Селезньова Г. О., Іпполітова І. Я. Оцінювання ефективності системи управління підприємством. *Ефективна економіка*. 2020. № 3. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7711> (дата звернення: 24.09.2022).

13. Тарасенко Л.О. Ефективність діяльності підприємства: сутність, генезис, зміст підходів. *Фінанси, облік, банки*. 2019. №24. С.148-157.

14. Турчіна С.Г, Дашутіна Л.О. Управління ефективністю діяльності підприємств малого бізнесу. *Інфраструктура ринку*. 2021. № 53. С.91-97.

15. Шляга О. В. Ефективність господарської діяльності: сутність та підходи. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2016. № 1. С. 43-48.

16. Щеглова О. Ю., Судакова О. І., Лаже М. В. Ефективність управління підприємством та підходи до її визначення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2017. №12(2). С. 186-190.

17. Armstrong M. *Armstrong's Handbook of Performance Management: An Evidence-Based Guide to Delivering High Performance*. London : Kogan Page, 2015. 416 p.

REFERENCES

1. Bybchenko A. V., Kobelev V. M. Improvement of the organizational and economic mechanism for managing the efficiency of the enterprise. *Bulletin of the National Technical University "KhPI". Economic sciences*. 2020. No. 5 (7). P. 3-7.

2. Vasyuta V. B., Kulaga M. O. Evaluation of the efficiency of the economic activity of the enterprise and the development of measures to improve it. *Modern Economics*. 2019. No. 15(2019). P. 41-48.

3. zhedzhula V.V., Yepifanova I.Yu., Dzyubko M.Yu. Directions for improving the efficiency of dairy industry enterprises. *Investments: practice and experience*. 2018. No. 11. P. 12–14.

4. Kovalenko M. V., Fonina Y. V., Deineko K. A. Peculiarities of managing the efficiency of enterprises in the conditions of the economy of Ukraine. *Economy and entrepreneurship*. 2018. No. 4. P. 120-126.

5. Levchuk T.M., Krivovyazyuk I.V. Problems of ensuring the efficiency of enterprise activity and their solution in modern management concepts. *Scientific Bulletin of Kherson State University*. 2017. No. 23. P. 50-53.

6. Lyzunova O. M., Pukhanov O. O. Ensuring the efficiency of the enterprise. *International economic relations and the world economy*. 2017. No. 12. P.187-190

7. Markova T. Evaluation of the efficiency of the enterprise: theoretical and methodological approaches. *Economics of the food industry*. 2019. No. 4. P.20-26.

8. Mulyk T. O. Organization of diagnostics of enterprise activity and its business processes: theoretical and methodological approaches. *Modern Economics*. 2019. No. 17(2019). P. 158-164.

9. Nasonov M.I. Methodology for evaluating enterprise efficiency management: theoretical aspects. *Efficient economy*. 2018. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2018/206.pdf (access date: 03/08/2022).

10. Potii V. Z., Kulish H. P. The system of managing the efficiency of enterprises, its features and problems of application in Ukraine. *Scientific Bulletin of the National Academy of Statistics, Accounting and Auditing: coll. of science works* 2017. No. 1-2. P. 54-59.

11. Savytska O. M., Salabai V. O. Effectiveness of activity and enterprise management: features of the use of theory, methodology and effectiveness of analytical research. *Efficient economy*. 2019. No. 6. - URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7126> (access date: 21.02.2022).

12. Seleznyova G. O., Ippolitova I. Ya. Evaluation of the effectiveness of the enterprise management system. *Efficient economy*. 2020. No. 3. - URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7711> (access date: 09/24/2022).

13. Tarasenko L.O. Effectiveness of enterprise activity: essence, genesis, content of approaches. *Finance, accounting, banks*. 2019. No. 24. P.148-157.

14. Turchina S.G., Dashutina L.O. Management of the efficiency of small business enterprises. *Market infrastructure*. 2021. No. 53. P.91-97.

15. Shlyaga O. V. Efficiency of economic activity: essence and approaches. *Economic Bulletin of the Zaporizhzhya State Engineering Academy*. 2016. No. 1. P. 43-48.

16. Shcheglova O. Yu., Sudakova O. I., Lazhe M. V. Effectiveness of enterprise management and approaches to its definition. *Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University. Series: International economic relations and world economy*. 2017. No. 12(2). P. 186-190.

17. Armstrong M. *Armstrong's Handbook of Performance Management: An Evidence-Based Guide to Delivering High Performance*. London : Kogan Page, 2015. 416 p.

СТАТТЯ НАДІЙШЛА ДО РЕДАКЦІЇ 05.08.2022

УДК 330.34:332.142

DOI: <https://doi.org/10.53920/ES-2022-3-4>

Марта Олексіївна ДЕРГАЛЮК,

канд. економ. наук, доцент кафедри економіки
і підприємництва Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
ORCID: 0000-0001-8791-9121

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ПОТЕНЦІАЛОМ РЕГІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

Стаття присвячена виокремленню засад стратегічного управління потенціалом регіональних економічних систем. Доведено, що стратегічне управління потенціалом регіонів забезпечує потенціалоформуючий простір регіональних економічних систем. Обґрунтовано функції та принципи стратегічного управління потенціалом регіонів. З'ясовано загальну спрямованість управління потенціалом регіонів із іншими стратегічними цілями розвитку регіональних економічних систем, серед яких: соціальний, демократичний, економічний, науково-інноваційний розвиток та екологічна безпека. Визначено чинники що здійснюють негативний прояв на прийнятті рішення щодо забезпечення потенціалоформуючого простору регіональних економічних систем. Аргументовано переваги стратегічного управління потенціалом регіональних економічних систем. Доведено необхідність проведення безпосередньої оцінки проблем стратегічного управління потенціалом регіонів. Обґрунтовано висновки дослідження засад стратегічного управління потенціалом регіональних економічних систем.

Ключові слова: потенціал регіонів, потенціалоформуючий простір, стратегічне управління, розвиток регіональних економічних систем.

Marta DERHALIUK

Department of Economics and Entrepreneurship
National Technical University of Ukraine «Igor Sikorsky Kyiv
Polytechnic Institute»

STRATEGIC MANAGEMENT OF THE POTENTIAL OF REGIONAL ECONOMIC SYSTEMS

The article is devoted to highlighting the principles of strategic management of the potential of regional economic systems. It has

been proven that strategic management of the potential of regions ensures the potential-forming space of regional economic systems. The functions and principles of strategic management of the potential of regions are substantiated, among which the application of a program-target approach in managing the potential of regions, systematic management, mobilization of resources, coherence of interests of regional subjects and legitimacy make it possible to take into account general social values and build a strategy of managing potential taking into account the interests of various economic subjects of regional economic systems. The general orientation of the management of the potential of regions with other strategic goals of the development of regional economic systems, including: social, democratic, economic, scientific and innovative development and environmental security, is substantiated. The factors that have a negative effect on the decisions made regarding the provision of the potential-forming space of regional economic systems are identified, namely: the instability of the institutional system, financial-economic, scientific-technical, socio-demographic and environmental factors. The advantages of strategic management of the potential of regional economic systems are substantiated. Strategic management of the potential of regional economic systems makes it possible to fully take into account existing features and specificities of regions and to single out the necessary strategic management mechanisms to take them into account. The main advantages of strategic management of the potential of regional economic systems should include: specific goal-setting of the region's development vector and provision of potential-forming space, coordination of activities of regional entities in the direction of provision of potential-forming space and disclosure of the latent potential of territories, clear organizational distribution of tasks to achieve set goals, selection of alternative means and selection of the necessary tools to achieve the set goals. The need to assess the problems of direct strategic management of the potential of regions has been proven. The conclusions of the study of the principles of strategic management of the potential of regional economic systems are substantiated.

Keywords: *potential of regions, potential-forming space, strategic management, development of regional economic systems.*

Постановка проблеми. Необхідно зазначити, що динамічні параметри економічного розвитку регіонів демонструють поглиблення асиметричності у соціально-економічному розвитку

регіональних економічних систем та їх територій. Частково це пояснюється різними потенційними можливостями територій, диференціацією ресурсного потенціалу. Але, сучасні виклики розвитку економічних систем вимагають прийняття управлінських рішень щодо забезпечення потенціалоформуючого простору регіонів, активізації використання потенційних можливостей, виявлення латентного потенціалу, що сприятиме забезпеченню соціально-економічного розвитку територій та забезпеченню екологічної безпеки. Окреслені тенденції вимагають дослідження питань стратегічного управління потенціалом регіональних економічних систем в сучасних умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питань, пов'язаних із стратегічним управлінням потенціалу регіонів, методологічним забезпеченням та факторами впливу на управлінські засади щодо потенціалу регіонів, присвячено публікації науковців, серед яких слід відмітити: І. Бакума [2], М. Бутко [1], М. Гедза [2], Т. Пепу [1], Д. Добрик [3], П. Жук [4], Л. Калініченко [5], О. Кахович [6], Т. Куценко [7], О. Попело [8], С. Тульчинську [9-10], Р. Тульчинського [11], В. Худолей та ін.

Але, незважаючи на існуючий науковий доробок, потребують глибшого опрацювання проблеми стратегічного управління потенціалом регіонів, що зумовлює забезпечення потенціалоформуючого простору регіональних економічних систем.

Метою даного дослідження виступає виокремлення засад стратегічного управління потенціалом регіональних економічних систем. Для досягнення поставленої мети було вирішено такі завдання:

- доведено актуальність дослідження засад стратегічного управління потенціалом регіональних економічних систем;
- з'ясовано спільні функції стратегічного управління потенціалом регіонів та їх соціально-економічного розвитку;
- виокремлено принципи стратегічного управління потенціалом регіонів;
- з'ясовано загальну спрямованість управління потенціалом регіонів із іншими стратегічними цілями розвитку регіональних економічних систем;
- доведено необхідність проведення безпосередньої оцінки проблем стратегічного управління потенціалом регіонів;
- обґрунтовано висновки дослідження засад стратегічного управління потенціалом регіональних економічних систем.

Виклад основного матеріалу дослідження. Головним завданням стратегічного управління потенціалом регіональних економічних систем є виокремлення можливостей розвитку регіону в умовах зміни властивостей, характеристик, параметрів зовнішнього й внутрішнього середовища, формування нових взаємовигідних відносин, виявлення, за рахунок яких ресурсних, технологічних, законодавчих та інших важелів впливу можливості регіону можуть бути використані, а потенціал – реалізований.

Прийняття рішень щодо стратегічного управління потенціалом регіону здійснюється відповідно до загальної стратегії соціально-економічного розвитку та спільно виконує такі функції, як:

- формування системи суспільних цінностей;
- визначення вектору стратегічного управління щодо пріоритетів розвитку та досягнення цілей;
- консолідація суспільства;
- активізація використання потенціалу для найбільш оптимального досягнення цілей.
- Стратегічне управління потенціалом регіонів окрім виокремлених функцій ґрунтується на таких принципах стратегічного управління, як:
- застосування програмно-цільового підходу при управлінні потенціалом регіонів;
- системність управління для комплексності урахування рішення соціально-економічних проблем регіонального розвитку;
- мобілізація ресурсів, що передбачає застосування ринкових стимулюючих механізмів активізації господарської діяльності регіональних економічних суб'єктів;
- узгодженість інтересів владних структур та шаблів управління, бізнесу, громадських інституцій;
- легітимність, що передбачає спільне прийняття управлінських рішень із громадськістю, представлення та обговорення концепції задіявання потенціалу регіонів.

Функції та принципи, виступаючі відправними пунктами у виборі вектору стратегії соціально-економічного розвитку регіонів, дають можливість урахувати загально-суспільні цінності та вибудувати стратегію управління потенціалом із урахуванням інтересів різних економічних суб'єктів регіональних економічних систем.

Управління потенціалом регіональних економічних систем не може бути відірвано від інших стратегічних цілей розвитку, до яких слід віднести:

- соціальний розвиток, що передбачає забезпечення збалансованості ринку праці, нівелювання асиметричності у рівні та якості життя різних верств населення різноманітних територій, створення умов для ефективної праці й розвитку особистості у всіх соціальних групах;
- демократичний розвиток, що передбачає утвердження процесів децентралізації відповідно до проведених реформ передачі функцій владних повноважень на місця, забезпечення широкої участі населення в ухваленні управлінських рішень, попередження та вирішення етнічних, конфесіональних, класових та інших можливих соціальних конфліктів;
- економічний розвиток, який зорієнтований на сталість валового регіонального продукту, зростання доданої вартості, інноваційність розвитку сфер економіки, модернізацію економіки в цілому, забезпечення економічної безпеки;
- науково-інноваційний розвиток, що забезпечує модернізацію соціально-економічної системи на інноваційній основі та передбачає стимулювання освітньої, наукової та інноваційної діяльності, формування й розвиток регіональних центрів створення й поширення критично важливих технологій, розвиток інноваційної інфраструктури регіонів;
- екологічну безпеку, що забезпечує дбайливе та раціональне використання природних ресурсів при зменшенні викидів у навколишнє середовище та шкоди довкіллю, безпечну утилізацію відходів та запровадження принципів циркулярної економіки, збереження природного кругообігу речовин і регенераційних механізмів природи.

Окрім соціального, демократичного, економічного, науково-інноваційного та екологічного вектору стратегічного управління одним із основоположних виступає напрям стратегічного управління потенціалом регіонів.

Стратегічне управління потенціалом регіону спрямовується на раціоналізацією природного приросту населення, раціональне використання обмежених та вичерпних ресурсів, у тому числі, земельного фонду на основі оптимального розміщення вироб-

ництв, комунікацій, місць розселення, розвитку інфраструктури. Ці та інші заходи щодо підвищення ефективності задіявання потенціалу регіонів дають можливість забезпечити додатковий притік капіталів та інших ресурсів, що сприяють розвитку територій, за рахунок виокремлення конкурентних переваг регіону.

Важливим при стратегічному управлінні регіонами є урахування існуючих унікальних характеристик та можливостей, що забезпечують потенціалоформуючий простір регіональних економічних систем.

Стратегічне управління потенціалом регіональних економічних систем дає можливість у повній мірі врахувати наявні особливості й специфіку регіонів та виокремити необхідні механізми стратегічного управління для їх передбачення. Стратегічне управління неможливе без побудови форсайту розвитку регіональних економічних систем, що підвищує вимоги до аналізу та оцінки поточної ситуації використання потенціалу регіонів.

Окрім урахування чинників, що здійснюють негативний прояв на прийнятті рішення щодо забезпечення потенціалоформуючого простору регіональних економічних систем, необхідно здійснювати безпосередню оцінку проблем стратегічного управління, до яких слід віднести:

- виявлення власних проблем управління, які пов'язані із перекладанням функціональних повноважень та відповідальності за прийняття управлінських рішень щодо розвитку регіональних економічних систем між різними гілками владних структур;
- формування цілей стратегічного управління із урахуванням чинників негативного прояву на розвиток регіонів. Цілі стратегічного управління повинні включати досягнення довгострокових цілей забезпечення організації потенціалоформуючого простору регіонів. Довгострокові цілі повинні бути узгоджені із короткостроковими цілями використання потенціалу регіонів для забезпечення стійкості економічного розвитку;
- визначення стратегій досягнення цілей із урахуванням специфічних особливостей потенціалу регіону та його перспектив розвитку. У свою чергу, виокремлення необхідних стратегій вимагає ґрунтовного аналізу наявного потенціалу та можливих креативних шляхів розвитку

- регіональних економічних систем із урахуванням латентних можливостей розкриття потенціалу регіонів;
- реалізацію стратегій потенціалоформуючого простору, що передбачає: наявність стабільної системи управління та її гнучкість при виникненні загроз економічного розвитку; дотримання розробленого фінансового плану забезпечення стратегічних заходів розвитку потенціалу регіонів; проведення політики щодо підтримки дотримання стратегічних напрямів розвитку регіональних економічних систем; забезпечення досягнення поставлених цілей завдяки мотиваційним важелям; узгодженість та мотивування суб'єктів регіонів щодо об'єднання зусиль для досягнення стратегічних цілей; забезпечення високої культури управління для успішної реалізації стратегій управління потенціалом регіонів;
 - коригування дій та прийняття необхідних рішень при змінах зовнішнього середовища впливу на потенційні можливості регіонального розвитку.

Висновки. Отже, проведене дослідження засад стратегічного управління потенціалом регіональних економічних систем дає можливість заключити, що стратегічне управління потенціалом регіонів забезпечує потенціалоформуючий простір регіональних економічних систем.

Функції та принципи стратегічного управління потенціалом регіонів, серед яких застосування програмно-цільового підходу при управлінні потенціалом регіонів, системність управління, мобілізація ресурсів, узгодженість інтересів регіональних суб'єктів та легітимність дають можливість урахувати загально-суспільні цінності та вибудувати стратегію управління потенціалом із передбаченням інтересів різних економічних суб'єктів регіональних економічних систем.

Подальших досліджень вимагають питання обґрунтування інструментарію та дієвих механізмів стратегічного управління потенціалом регіональних економічних систем в сучасних умовах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бутко М. П., Пепа Т. В., Уляненко Ф. М. Модернізація регіональних господарських систем у глобалізаційному економічному просторі: монографія. Ніжин, ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2014. 268 с.
2. Гедз М. Й., Бакум І. В. Оцінка ресурсного потенціалу регіону. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Вип. 1. С. 67–70,
3. Добрик Д. О. Структурні складові соціально-економічного потенціалу регіону. *Інтелект XXI*. 2019. № 1. С. 29–32.
4. Жук П. В., Сірик З. О. Інвестиційний потенціал територіальних громад: суть поняття та питання управління. *Регіональна економіка*. 2017. № 2. С. 16–22.
5. Калініченко Л. Л. Механізм управління потенціалом соціально-економічного розвитку регіонів. *Економічний вісник університету*. 2018. Вип. 37(1). С. 84–89.
6. Кахович О. О. Система управління регіональною структурно-інвестиційною політикою. *Економіка та держава*. 2010. №3. С. 111–113.
7. Куценко Т. М. Теоретичні основи формування стратегії інноваційного розвитку в контексті інтенсифікації інноваційних процесів. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2012. № 4. С. 308–317.
8. Попело О. В. Аналіз ресурсного потенціалу регіонів України. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2018. Вип. 2(14). С. 64–83.
9. Тульчинська С. О. Інтелектуально-інноваційна модернізація економіки України: теоретико-методологічні аспекти: монографія. Київ, НТУУ «КПІ», 2009. 488 с.
10. Тульчинська С. О. Перспективи та доміанти розвитку інтелектуально-інноваційної системи регіонів України: монографія. Херсон, Ви-во «ПП Вишемирський В.С.», 2014. 210 с.
11. Тульчинський Р. В. Детермінанти становлення нового регіоналізму: теорія, методологія, практика: монографія. Херсон, Вид-во «ПП Вишемирський В.С.», 2018. 400 с.

REFERENCES

1. Butko, M.P. and Pepa, T.V. (2014), *Modernizatsiia rehional'nykh hospodars'kykh system u hlobalizatsijnomu ekonomichnomu prostori* [Modernization of regional economic systems in a globalizing economic space], TOV «Vydavnytstvo «Aspekt-Polihraf», Nizhyn, Ukraine.

2. Hedz, M.I. and Bakum, I.V. (2017). *Otsinka resursnoho potentsialu rehionu* [Assessment of the resource potential of the region]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*. vol. 1, pp. 67-70.

3. Dobryk, D.O. (2019). *Strukturni skladovi sotsialno-ekonomichnoho potentsialu rehionu* [Structural components of the socio-economic potential of the region]. *Intelekt XXI*. Vol. 1. pp. 29-32.

4. Zhuk, P.V. and Siryk, Z.O. (2017), *Investytsiyni potentsial terytorialnykh hromad: sut poniattia ta pytannia upravlinnia* [Investment potential of territorial communities: essence of the concept and issues of management]. *Rehionalna ekonomika*. Vol. 2. pp. 16-22.

5. Kalinichenko, L.L. (2018), *Mekhanizm upravlinnia potentsialom sotsialno-ekonomichnoho rozvytku rehioniv* [The mechanism of managing the potential of socio-economic development of regions]. *Ekonomichni visnyk universytetu*. 2018. Vol. 37(1), pp. 84-89.

6. Kakhovych, O.O. (2010). *Systema upravlinnya rehional'noyu strukturno-investytsiynoyu politykoyu* [The system of management of regional structural and investment policy]. *Ekonomika ta derzhava – Economy and State*, 3, 111-113. [in Ukrainian].

7. Kutsenko, T.M. (2012). *Teoretychni osnovy formuvannia stratehii innovatsiynoho rozvytku v konteksti intensyfikatsii innovatsiynykh protsesiv* [Theoretical bases of formation of strategy of innovative development in the context of intensification of innovative processes]. *Marketynh i menedzhment innovatsii*. Vol. 4. pp. 308-317.

8. Popelo, O.V. (2018), *Analiz resursnoho potentsialu rehioniv Ukrainy* [Analysis of the resource potential of the regions of Ukraine]. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia*. Vol. 2(14), pp. 64-83.

9. Tul'chyns'ka, S.O. (2009), *Intelektual'no-innovatsijna modernizatsiia ekonomiky Ukrainy: teoretyko-metodolohichni aspekty* [Intellectual-innovative modernization of the Ukrainian economy: theoretical and methodological aspects], NTUU «KPI», Kyiv, Ukraine.

10. Tul'chyns'ka, S.O. (2014), *Determinanty stanovlennia novoho rehionalizmu: teoriia, metodolohiia, praktyka* [Determinants of the emergence of a new regionalism: theory, methodology, practice], Vyd-vo «PP Vyshemyrs'kyj V.S.», Kherson, Ukraine.

11. Tul'chyns'kyj, R.V. (2018), *Determinanty stanovlennia novoho rehionalizmu: teoriia, metodolohiia, praktyka* [Determinants of the emergence of a new regionalism: theory, methodology, practice], Vyd-vo «PP Vyshemyrs'kyj V.S.», Kherson, Ukraine.

СТАТТЯ НАДІЙШЛА ДО РЕДАКЦІЇ 09.08.2022

УДК 330.1: 338.2

DOI: <https://doi.org/10.53920/ES-2022-3-5>

Тетяна Петрівна ТКАЧЕНКО,

канд. економ. наук, доцент

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ORCID: 0000-0002-2424-6123

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДІАГНОСТИКИ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

У статті обґрунтовано організаційно-економічні засади діагностики системи економічної безпеки промислових підприємств. Доведено, що створення ефективної системи економічної безпеки підприємства дає можливість захистити інтереси суб'єкту господарювання, формувати його конкурентні переваги та якісні параметри, забезпечити досягнення поставлених задач та цільових орієнтирів на відкритому ринку. Визначено, що організаційно-економічні засади діагностики системи економічної безпеки промислового підприємства представляють собою розроблення, апробацію та запровадження комплексу різновекторних дослідницьких процедур та інструментарію, спрямованих на виявлення детермінуючих чинників такого стану функціонування промислового підприємства, симптомів та причин виникнення проблем та можливих ускладнень, моніторинг можливостей підприємства реалізувати поточні та стратегічні цілі розвитку, а також розробка рекомендацій щодо напрямів усунення можливих негативних проявів чинників зовнішнього та внутрішнього середовища. Організаційно-методичні засади системи економічної безпеки промислових підприємств повинні враховувати такі основні принципи як: системний характер, що полягає як у системності самого процесу діагностування, а також урахування детермінант, закономірностей управління економічної безпеки промислового підприємства; урахування цілісності, комплексності та синергійності виробничо-технологічних, фінансово-економічних, соціальних, екологічних та інших аспектів діяльності промислового підприємства; взаємозалежність якості, конкурентоспроможності, життєвого циклу продукції та інших осо-

бливостей підприємства; комплексність функціоналів та процесів промислового підприємства; унікальність промислового підприємства та його специфічні особливості; адаптування інструментарію діагностики економічної безпеки промислових підприємств по відношенню до специфічних зовнішніх процесів; обґрунтованість методичних підходів до вибору векторності превентивних заходів щодо забезпечення економічної безпеки; задіявання різноаспектного інструментарію діагностики системи економічної безпеки із урахуванням аналізу просторових, інформаційних, інфраструктурних, ресурсно-енергетичних, логістичних, екологічних та інших характеристик впливу на розвиток підприємства та його економічну безпеку.

Ключові слова: економічна безпека, промислове підприємство, діагностика, організаційно-економічні засади, система економічної безпеки, інструментарій діагностики.

Tatiana TKACHENKO

PhD in Economics,
Associate Professor of Economics and Entrepreneurship
National Technical University of Ukraine «Igor Sikorsky Kyiv
Polytechnic Institute»

ORGANIZATIONAL AND METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF DIAGNOSTICS OF THE SYSTEM OF ECONOMIC SECURITY OF INDUSTRIAL ENTERPRISES

The article substantiates the organizational and economic principles of diagnostics of the system of economic security of industrial enterprises. It has been proven that the creation of an effective enterprise security system provides an opportunity to protect the interests of the economic entity, to form its competitive advantages and quality parameters, to ensure the achievement of the set goals and targets on the open market. It is shown that the organizational and economic principles of diagnostics of the economic security system of an industrial enterprise are the development, testing and implementation of a complex of multi-vector research procedures and tools aimed at identifying the determining factors of such a state of functioning of an industrial enterprise, symptoms and causes of problems and possible complications, monitoring the capabilities of

the enterprise to implement current and strategic development goals, as well as the development of recommendations on ways to eliminate possible negative manifestations of factors of the external and internal environment. The organizational and methodical principles of the system of economic security of industrial enterprises should have such basic principles as: systemic character, arising both in the system of the diagnosis process itself, as well as a determinant of taking into account the laws of management of the economic security of an industrial enterprise; taking into account the integrity, complexity and synergy of production-technological, financial-economic, social, environmental and other aspects of the activity of an industrial enterprise; interdependence of quality, competitiveness, product life cycle and other features of the enterprise; the complexity of the functions and processes of an industrial enterprise; the uniqueness of the industrial enterprise and its specific features; adaptation of the diagnostic toolkit of economic security of industrial enterprises in relation to individual external processes; the validity of methodical approaches to the choice of vectoriality of preventive measures to ensure economic security; the use of a multifaceted diagnostic toolkit of the economic security system with the analysis of spatial, informational, infrastructural, resource-energy, logistical, environmental and other characteristics of the impact on the development of the enterprise and its economic security.

Key words: economic security, industrial enterprise, diagnostics, organizational and economic principles, system of economic security, diagnostic tools.

Постановка проблеми. Питання економічної безпеки на рівні економічних систем будь якого рівня все більше набувають актуальності. Це пов'язано із тим, що сучасний етап розвитку суспільних відносин характеризується високим ступенем невизначеністю, швидкоплинністю змін та проявів різномірних процесів. У свою чергу нестабільність зовнішнього середовища на глобальному, міжнародному, національному, регіональному рівнях призводять до зростання нестабільності та невизначеності функціонування мікроекономічних систем таких як підприємства. Невизначеність викликається відсутністю або різномірністю та полярністю даних, асиметричністю інформаційних потоків щодо вірогідності настання несприятливого результату розвитку подій. В результаті потоки інформації, знань інноваційно-технологічних

та інших розвиткових процесів відстають від темпів суспільного розвитку, що впливає на виникнення нових загроз та ризиків, що негативно може вплинути на діяльність підприємств та інші економічні системи. Світові кризи глобальних та національних масштабів їх постійна модифікація вимагають своєчасного адаптування підприємств до мінливих умов господарювання, що актуалізує побудову ефективної системи економічної безпеки підприємства та її діагностику.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття «безпека» в економічних дослідженнях почала активно досліджуватися тільки у XX ст. і трансформувалась у дослідження економічної безпеки систем від глобального, національного, регіонального до мікрорівня. У 40-50 рр. минулого століття у теорії класичного реалізму досліджувалися питання національної безпеки, масштабна світова економічна криза 30-х років обґрунтувала необхідність активного наукового пошуку для практичної реалізації у площині діяльності підприємств. Поступово питання забезпечення економічної безпеки підприємств, що складають базис розвитку національної економіки тали займати вагоме значення у наукових доробках вчених.

Серед вітчизняних дослідників економістів, що присвятили свої праці дослідженню діагностики економічної безпеки підприємств слід відмітити науковий доробок: О. Ареф'єва, С. Ілляшенко, Я. Вишнякова., С. Марченко, І. Циглика, О. Полушкіна, З. Варналій, В. Новицький, С. Тульчинська, О. Ілляш, С. Ілляшенко, Г. Кучерук, В. Пасічник, М. Бердар, О. Вовк, А. Ковальчук, О. Маслак, В. Ортинського, Т. Романчик та ін.

Не зважаючи на активні наукові пошуки вчених та їх практичне впровадження в діяльності промислових підприємства питання обґрунтування організаційно-методичних засад діагностики системи економічної безпеки набувають актуальності, що підтверджується новими загрозами, що виникли в результаті військового вторгнення на територію України з боку Російської Федерації. Це вимагає підвищення уваги промислових підприємств до питань економічної безпеки та впровадження наукових організаційно-методичних розробок у господарську діяльність. Сучасні умови воєнного стану зумовлюють пошук і впровадження оптимальних методів діагностики, оцінювання та контролю стану поточних захисних функцій промислових підприємств з метою прийняття оптимальних управлінських рішень щодо стабілізації

функціонування виробничої діяльності та стійкого розвитку промислового підприємства.

Метою статті виступає обґрунтування організаційно-методичних засад діагностики системи економічної безпеки промислових підприємств в сучасних умовах. Для досягнення поставленої мети було використано системний підхід щодо об'єкту дослідження, а також поставлено та вирішено наступні завдання: обґрунтовано актуальність дослідження діагностики системи економічної безпеки промислових підприємств; обґрунтування принципів організаційно-методичних засад системи економічної безпеки промислових підприємств; визначено методичний інструментарій діагностики системи економічної безпеки промислових підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Функціонування промислових підприємств та їх розвиток відбувається постійно під впливом змін, що зумовлюють ендогенні та екзогенні чинники впливу, які впливають на штучно встановлені або природно виникаючі зміни станів промислового підприємства, що відрізняється від попереднього стану якісними характеристиками. Це призводить до того, що підприємство як певна складна система має можливість реалізовувати нові можливості, якості, процеси, що впливає на виникнення нових функцій, досягати результативності за рахункових нових можливостей. Це та інше дає можливість промислового підприємству займати нові позиції на конкурентному ринку. Зміна позиціонування промислового підприємства в зовнішньому середовищі сприяє підвищенню його економічної безпеки та підвищує здатність до протидії новим загрозам та ризикам.

Поняття «діагностика» перекладається з грецької мови як розпізнання, визначення і саме це висвітлює сутність поняття діагностики системи економічної безпеки промислового підприємства. Діагностика представляє собою певний процес розпізнання стану економічної безпеки та встановлення діагнозу за певними параметрами фінансово-економічного розвитку підприємства.

Таким чином, на наш погляд, організаційно-економічні засади діагностики системи економічної безпеки промислового підприємства представляють собою розроблення, апробацію та запровадження комплексу різновекторних дослідницьких процедур та інструментарію, спрямованих на виявлення детермінуючих чин-

ників такого стану функціонування промислового підприємства, симптомів та причин виникнення проблем та можливих ускладнень, моніторинг можливостей підприємства реалізовувати поточні та стратегічні цілі розвитку, а також розробка рекомендацій щодо напрямів усунення можливих негативних проявів чинників зовнішнього та внутрішнього середовища. Тобто головною метою діагностики виступає не тільки збір, обробка інформації щодо системи економічної безпеки підприємства, а й розробка рекомендацій для прийняття своєчасних управлінських рішень. Діагностика системи економічної безпеки промислового підприємства включає в себе різновекторні концепції моніторингу розвитку економічної системи, методологічні основи економічного аналізу, господарського обліку, різноманітні механізми та підходи щодо встановлення загроз та небезпеки розвитку підприємства та їх вплив на його діяльність.

Організаційно-методичні засади економічної безпеки дають можливість забезпечити збір інформації, її систематизацію, узагальнення, критичний аналіз отриманих параметрів економічного розвитку та форм проявів причинно-наслідкових зв'язків різноманітних процесів зовнішнього та внутрішнього середовища, а також обґрунтувати методичний інструментарій щодо прийняття оптимальних управлінських рішень на підприємстві для підвищення ефективності його діяльності та упередження можливих загроз та ризиків.

Організаційно-методичні засади системи економічної безпеки промислових підприємств повинні враховувати такі основні принципи як:

- системний характер, що полягає як у системності самого процесу діагностування, а також урахування детермінант, закономірностей управління економічної безпеки промислового підприємства, що виступає відкритою системою та знаходить під постійним впливом зовнішніх чинників;
- урахування цілісності, комплексності та синергійності виробничо-технологічних, фінансово-економічних, соціальних, екологічних та інших аспектів діяльності промислового підприємства;
- взаємозалежність якості, конкурентоспроможності, життєвого циклу продукції та інших особливостей підприємства у залежності від сфери його діяльності;

- комплексність функціоналів та процесів промислового підприємства, що обумовлюють його економічну безпеку;
- унікальність промислового підприємства та його специфічні особливості, що вимагає їх урахування при діагностуванні системи економічної безпеки;
- адаптування інструментарію діагностики економічної безпеки промислових підприємств по відношенню до специфічних зовнішніх процесів, наприклад, таких як Covid-19 та інші;
- обґрунтованість методичних підходів до вибору векторності превентивних заходів щодо забезпечення економічної безпеки, в тому числі, їх ресурсного і технологічного забезпечення;
- задіявання різноаспектного інструментарію діагностики системи економічної безпеки із урахуванням аналізу просторових, інформаційних, інфраструктурних, ресурсно-енергетичних, логістичних, екологічних та інших характеристик впливу на розвиток підприємства та його економічну безпеку.

Побудова організаційно-методичних засади системи економічної безпеки промислових підприємств із урахуванням зазначених принципів сприятиме підвищенню ефективності діагностування та своєчасності прийняття управлінських рішень.

Методичним інструментарієм діагностики системи економічної безпеки можуть виступати різноманітні підходи серед яких:

- індикативний підхід, який передбачає моніторинг показників та їх груп по відношенню до середніх по виробничій сфері діяльності, еталонних значень та критеріїв, встановлених галузевих нормативів тощо. Але, використання такого підходу більш є обґрунтованим по відношенню до макрорівня економічних систем, оскільки специфічні умови виробництва, розташування, коливань кон'юнктури ринків, особливості виробничої діяльності промислових підприємств не завжди можуть відповідати еталонним значенням та встановленим середнім критеріям сфери діяльності. Відхилення можуть бути досить вагомими, але при цьому вони можуть не гарантувати забезпечення стійкості економічного розвитку промислового підприємства та навпаки характеризувати суттєві загрози;

- функціонально-ресурсний підхід, що передбачає моніторинг окремих складових системи економічної безпеки по відношенню до функціоналів та ресурсних властивостей. Функціонально-ресурсний підхід не позбавлений вад, оскільки вимагає обґрунтованості при формалізації функціональних та ресурсних складових промислового підприємства. Оскільки кожне підприємство відповідно до своїх унікальних особливостей обґрунтовує функціональні та ресурсні складові це призводить до ускладнення уніфіковано підходу при діагностиці систем економічної безпеки промислових підприємств. Необхідно зазначити, що по відношенні до уніфікації функціонально-ресурсного підходу вже впроваджено загально визначені норми та певні межі показників. Це, наприклад, стосується методів аналізу загроз банкрутства промислових підприємств, фінансового аналізу економічної безпеки підприємств тощо;
- економіко-математичний підхід, передбачає проектування моделей поведінки функціонування промислового підприємства за рахунок побудови різноманітних економіко-математичних моделей із урахуванням прогнозування впливу факторів екзогенного середовища та факторів внутрішнього впливу. Розвиток програмного забезпечення та інформаційно-цифрових технологій сприяє поширенню та більш частому використанню економіко-математичного підходу при діагностиці системи економічної безпеки промислових підприємств.

Висновки та пропозиції. Отже, проблематика дослідження діагностики економічної безпеки промислових підприємств набуває все більшої актуальності, що пов'язано із тим, що розвиток економічних систем всіх рівнів все більшого тиску зазнає від існуючих різноманітних небезпек та загроз, як зовнішнього так і внутрішнього середовища.

Доведено, що створення ефективної системи економічної безпеки підприємства дає можливість захистити інтереси суб'єкту господарювання, формувати його конкурентні переваги та якісні параметри, забезпечити досягнення поставлених задач та цільових орієнтирів на відкритому ринку. Доведено, що організаційно-економічні засади діагностики системи економічної безпеки промисло-

вого підприємства представляють собою розроблення, апробацію та запровадження комплексу різновекторних дослідницьких процедур та інструментарію, спрямованих на виявлення детермінуючих чинників такого стану функціонування промислового підприємства, а також розробка рекомендацій щодо напрямів усунення можливих негативних проявів чинників зовнішнього та внутрішнього середовища.

Подальших досліджень у площині діагностики економічної безпеки промислових підприємств вимагає розроблення та впровадження організаційно-економічних засад діагностування із урахуванням сучасних змін, що викликані воєнними діями на території України.

© **Ткаченко Т.П., 2022**

ЛІТЕРАТУРА

1. Ареф'єва О.В. Конкурентоспроможність підприємств у міжнародному цифровому просторі: монографія. Київ, ФОП Маслаков, 2019. 342 с.
2. Бердар М.М. Забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва. *Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Економіка*. 2015. № 124/125. С. 73–76.
3. Вовк О.М. Управління розвитком системи економічної безпеки підприємства: теоретичне забезпечення. *Приазовський економічний вісник*. 2018, №6(11). С.120–124.
4. Ілляшенко С.М. Складові економічної безпеки підприємства та підходи до її оцінки. *Актуальні проблеми економіки*. 2013., № 3. С. 12–19.
5. Іляш О.І. Система парадигма соціальної безпеки на різних рівнях суспільної ієрархії. *Механізм регулювання економіки*. 2011. №2 С. 23–32.
6. Ковальчук А. М. Управлінські аспекти оцінювання економічної безпеки підприємства в умовах трансформаційної економіки. *Економічний вісник Дніпровської політехніки*. 2020. №4 (72). С. 211–218.
7. Тульчинська С., Солосіч О., Чорній В. Вплив діджиталізації управлінських процесів на систему забезпечення економічної

безпеки підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. Вип. 9. С. 54-58.

8. Тульчинська С.О., Солосіч А. Актуальні проблеми підвищення прибутковості комунальних підприємств як фактору економічної безпеки. *Агросвіт*. 2019. № 22. С. 54-59.

9. Тульчинська С.О., Чорній Б.П., Салоїд С.В. Механізм оцінювання залучення інвестиційних ресурсів як засіб забезпечення економічної безпеки промислових підприємств: монографія. Київ, 2018. 170 с.

10. Філіппова С.В., Волощук Л.О., Черкасова С.О. Економічна безпека підприємств реального сектору економіки в умовах вартісно-орієнтованого управління. Одеса, ФОП Бондаренко М.О., 2015. 196 с.

11. Шкарлет С.М. Економічна безпека підприємства: інноваційний аспект: монографія. Київ, 2007. 436 с.

REFERENCES

1. Arefieva, O. (2019). Konkurentospromozhnist' pidpriyemstv u mizhnarodnomu tsyfrovomu prostori [Competitiveness of enterprises in the international digital space]. 342 p. (in Ukrainian).

2. Berdar, M. (2015). Zabezpechennia finansovoi bezpeky subiektiv pidpriyemnytstva [Ensuring financial security of business entities]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu im. T. Shevchenka. Ekonomika. Bulletin of Kyiv National University. T. Shevchenko. Economy*, no. 124/125, pp. 73-76. (in Ukrainian).

3. Vovk O.M. (2018). Upravlinnya rozvytkom systemy ekonomichnoyi bezpeky pidpriyemstva: teoretychne zabezpechennya [Management of enterprise economic security system development: theoretical aspects]. *Priazovsky Economic Bulletin*. no. 6(11). pp. 120-124.

4. Illiashenko, S.M. (2013). Skladovi ekonomichnoyi bezpeky pidpriyemstva ta pidkhody do yiyi otsinky. [Components of economic security of the enterprise and approaches to its evaluation]. *Actual problems of the economy*, no. 3, pp. 13-19. (in Ukrainian).

5. Ilyash, A.I. (2011). Systema paradyhma sotsial'noyi bezpeky na riznykh rivnyakh suspi'noyi iyerarkhiyi [The system of social security paradigm at different levels of the hierarchy of social], *Mehanizm regulyuvannya ekonomiki*. vol. 2, pp. 23-32. (in Ukrainian).

6. Kovalchuk A.M. (2020). Upravlins'ki aspekty otsinyuvannya

ekonomichnoyi bezpeky pidpryyemstva v umovakh transformatsiynoyi ekonomiky [Management aspects of assessment of economic security of the enterprise in the conditions of transformational economy]. *Economic Bulletin of the Dnieper Polytechnic*. No. 4 (72). pp. 211-218. (in Ukrainian).

7. Tulchynska, S.O, Solosich, A. (2019). Actual problems of increasing the profitability of utilities as a factor of economic security. *Ahrosvit*. Vol. 22. pp. 54-59.

8. Tulchynska, S., Solosich, O., Chorniy, V. (2021). The impact of digitalization of management processes on the system of economic security of the enterprise. *Investytsii: praktyka ta dosvid*. 2021. Vol. 9. pp. 54-58.

9. Tulchynska, S.O., Chornii, B.P., and Saloid, S.V. (2018). Mekhanizm otsiniuvannia zaluchennia investytsiinykh resursiv yak zasib zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky promyslovykh pidpryyemstv. Kyiv. (in Ukrainian).

10. Filippova, S.V., Voloshchuk, L.O., Cherkasova, S.O. (2015). Ekonomichna bezpeka pidpryyemstv realnoho sektoru ekonomiky v umovakh vartisno-oriientovanoho upravlinnia [Economic security of enterprises of the real sector of the economy in terms of cost-oriented management]. Odesa: 196 p. (in Ukrainian).

11. Shkarlet, S.M. (2007). Ekonomichna bezpeka pidpryyemstva: innovatsiynyy aspekt [Economic security of an enterprise: an innovative aspect]. 436 p. (in Ukrainian).

СТАТТЯ НАДІЙШЛА ДО РЕДАКЦІЇ 15.08.2022

УДК 338.368

DOI: <https://doi.org/10.53920/ES-2022-3-6>

Юлія Віталіївна БЕЛЯНСЬКА,

аспірант кафедри менеджменту,
публічного управління та адміністрування
Державний університет інфраструктури та технологій
ORCID: 0000-0002-2959-1719

ОЦІНКА ІННОВАЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ ТРАНСПОРТНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

У статті проведено аналіз інноваційної активності підприємств. Встановлено, що поняття інноваційно активного підприємства не має чіткого визначення в нормативно-правових джерелах та залишається дискусійним в наукових колах. Загальне розуміння інноваційної активності як інтенсивності інноваційної діяльності не надає повної інформації для потреб прийняття ефективних рішень. Інноваційна активність транспортних підприємств виступає важливим фактором забезпечення конкурентних переваг на ринку транспортних послуг, сприяє прискоренню економічних процесів, якісних перетворень та розвитку підприємств, відповідних регіонів і країни в цілому. Транспортні інновації спрямовані на покращення якості, безпечності, екологічності, економічності та надійності послуг, які надають транспортні підприємства. Крім того, інновації мають також іміджевий характер, оскільки транспортна інфраструктура та рівень транспортних послуг впливають на глобальні показники конкурентоспроможності країн і національних економік. Інновації є важливим фактором зростання вартості бізнесу. Одночасно вони вимагають ресурсів, інноваційного мислення, достатнього внутрішнього потенціалу і сприятливих чинників зовнішнього середовища. Встановлено, що в Україні, кількість інноваційно активних транспортних підприємств має нестабільну динаміку. Статистичні спостереження за парні роки показують, що кількість інноваційно активних транспортних підприємств в Україні зросла на 69 % у 2016–2018 рр. та скоротилась на 76,6 % у 2018–2020 рр., головним чином, за рахунок наземного і трубопровідного транспорту. Поряд з цим, зросла питома вага транспортних підприємств, які впроваджують інновації у вигляді інноваційної продукції, товарів, робіт, послуг та технологічних процесів

з 25,4 % від усіх інноваційно активних підприємств у 2016–2018 рр. до 61,7 % у 2018–2020 рр. Головною причиною скорочення оціночних значень у 2020 р. є наслідки пандемії covid-19 для України та світу. Проте зростання інноваційної активності українських транспортних підприємств у 2016–2018 рр. сприяло в подальшому збільшенню обсягу реалізованої інноваційної продукції, робіт, послуг у 2020 р. порівняно з 2018 р. у 1,22 рази, головним чином завдяки підприємствам наземного і трубопровідного транспорту, у яких відповідний показник динаміки склав 347 %. Визначено характерні риси успішних інноваційних компаній та запропоновано визначати інноваційно активне транспортне підприємство як підприємство, що має потенціал у вигляді факторів, ресурсів та умов для створення, впровадження й використання інновацій у наданні транспортних послуг, організації власних бізнес-процесів і забезпеченні конкурентних переваг.

Ключові слова: інновація, інноваційна активність, інноваційна діяльність, транспорт, транспортне підприємство.

Yuliia BELIANSKA

Dep. Management, Public Administration, State University of
Infrastructure and Technologies

ASSESSMENT OF THE INNOVATIVE ACTIVITY OF TRANSPORT ENTERPRISES IN UKRAINE

The article analyzes the innovative activity of enterprises. It has been established that the concept of an innovatively active enterprise does not have a clear definition in regulatory and legal sources and remains debatable in scientific circles. The general understanding of innovative activity as the intensity of innovative activity does not provide complete information for the needs of effective decision-making. The innovative activity of transport enterprises is an important factor in ensuring competitive advantages in the market of transport services, contributes to the acceleration of economic processes, qualitative transformations and development of enterprises, relevant regions and the country as a whole. Transport innovations are aimed at improving the quality, safety, environmental friendliness, economy and reliability of services provided by transport enterprises. In addition, innovations also have an image character, since transport infrastructure and the level of transport services affect the global indicators of the

competitiveness of countries and national economies. Innovation is an important factor in the growth of business value. At the same time, they require resources, innovative thinking, sufficient internal potential and favorable factors of the external environment. It was established that in Ukraine, the number of innovatively active transport enterprises has unstable dynamics. Statistical observations for even years show that the number of innovatively active transport enterprises in Ukraine increased by 69 % in 2016–2018 and decreased by 76.6 % in 2018–2020, mainly due to land and pipeline transport. Along with this, the share of transport enterprises that implement innovations in the form of innovative products, goods, works, services and technological processes increased from 25.4 % of all innovatively active enterprises in 2016–2018 to 61.7 % in 2018–2020. The main reason for the reduction of estimated values in 2020 is the consequences of the covid-19 pandemic for Ukraine and the world. However, the growth of innovative activity of Ukrainian transport enterprises in 2016–2018 contributed to a further increase in the volume of implemented innovative products, works, and services in 2020 compared to 2018 by 1.22 times, mainly thanks to land and pipeline transport enterprises, in of which the corresponding indicator of dynamics was 347 %. The characteristic features of successful innovative companies are determined and it is proposed to define an innovatively active transport enterprise as an enterprise that has potential in the form of factors, resources and conditions for the creation, implementation and use of innovations in the provision of transport services, organization of own business processes and ensuring competitive advantages.

Key words: *innovation, innovative activity, innovative activity, transport, transport enterprise.*

Постановка проблеми. У сьогоднішніх умовах воєнного стану в Україні транспортні підприємства виконують надзвичайно важливу роль у забезпеченні функціонування всіх сфер суспільно-економічного життя, оборони, реалізації переміщення необхідних товарів і вантажів, задоволення потреб у перевезенні пасажирів. Зростання інтеграційних процесів, туризму, вплив інформаційних технологій у мирний час сприяють розвитку транспортного сектору, підвищенню вимог до безпеки, комфорту, екологічності та економічної ефективності роботи транспортних підприємств, водночас формуючи зростання попиту на нові сервіси і обслуговування

споживачів та замовників. Дані процеси суттєво прискорюють інновації, глобальна цифровізація, відкритість інформаційного простору та вплив соціальних мереж. Неспровокована і невинувата військова агресія з боку РФ проти України кардинально змінює підхід до оцінки роботи транспортних підприємств, їх розвитку, оновлення й модернізації, та підкреслює стратегічну важливість функціонування транспортної логістики. Зазначене вказує на зростання актуальності більш інтенсивного впровадження інновацій та стимулювання збільшення інноваційної активності транспортних підприємств в сучасних умовах господарювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інноваційна діяльність як об'єкт дослідження є досить широким поняттям, це пояснюється наявністю значного кола підходів до розуміння її сутності, завдань, елементів, етапів, різновидів та їх характеристик. Під інноваційною діяльністю розуміють сукупність наукових, технологічних, організаційних, фінансових та маркетингових заходів, які спрямовані на створення та впровадження інновацій [6], або в загальному як діяльність, що забезпечує використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок, зумовлює випуск на ринок конкурентоздатних товарів і послуг [12]. Сутність інноваційної активності чітко не визначена в законодавстві і досить узагальнено висвітлена в науковій літературі. Основна увага науковців зосереджена на характеристиці значення інноваційної діяльності у забезпеченні цілей сталого розвитку й економічного зростання України, даним питанням свої праці присвятили такі автори, як: А.В. Ворона [3], О.О. Карпенко [8], М.В. Поплавський [10], Є.М. Кузнецов та В.Є. Кузнецова [9], С.М. Семенова [17], І.Ю. Єпіфанова [7] та ін. Політику управління інноваційно активним підприємством розкриває А.К. Андрюшко [1]. Інноваційну активність обґрунтовано пов'язує з інноваційним механізмом та потенціалом підприємства Т.В. Гринько [4]. Інноваційний розвиток транспортної системи з акцентом на окремі види транспорту висвітлюють: Х.П. Данилків, Х.В. Грабова та О.Я. Побурко [5], О. Афанас'єва, Ю. Поковба [14], Дж. Гампсон [16] та інші. Проте оцінка інноваційної активності саме транспортних підприємств в науковій літературі розкрито недостатньо. Це вимагає розгляду поглибленої інформації про обсяг впроваджених інновацій, реалізацію інноваційної продукції та кількість інноваційно активних підприємств в Україні, що підтверджує актуальність обраної теми дослідження.

Метою статті виступає визначення сутності та оцінка інноваційної активності транспортних підприємств в Україні. Для досягнення поставленої мети за допомогою використання загальнонаукових та аналітичних методів, системного підходу було вирішено наступні завдання: обґрунтовано актуальність дослідження інноваційної активності транспортних підприємств в Україні; визначено сутність поняття «інноваційно активне транспортне підприємство»; проаналізовано показники динаміки і структури в оцінці інноваційної активності транспортних підприємств в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інноваційна активність є важливою передумовою забезпечення конкурентних переваг на ринку транспортних послуг. І тут мова йде не тільки про рівень самого підприємства, а й про вплив транспорту як сектора економіки в оцінці інноваційності та конкурентоспроможності країни на глобальному рівні [20]. Транспортні послуги виступають свого роду каталізатором у прискоренні економічних процесів, якісних перетворень та розвитку підприємств, регіонів і країни в цілому. Впровадження інновацій дозволяє реалізовувати амбітні плани [15] та розширювати можливості транспортних підприємств не тільки на національному [11], а й на міжнародному ринках.

В загальному розумінні під інноваційною активністю розуміють інтенсивність інноваційної діяльності підприємства [13]. Інноваційна діяльність полягає у створенні, розробці й впровадженні інновацій для випуску нової конкурентоспроможної продукції та послуг [2]. Інноваційну активність розглядають через призму загальної стратегії і тактики компанії, наявний інноваційний потенціал та інноваційну структуру підприємства [4], а також як елемент позабалансових факторів, частину інтелектуального капіталу, що формує внутрішньо генерований гудвіл та здатний впливати на показники вартості бізнесу [19].

Інноваційну активність підприємств загалом Т.В. Гринько [4] визначає як «специфічну оцінку інтенсивності інноваційної діяльності підприємства як основного фактору його розвитку та нагромадження абсолютних конкурентних переваг».

Аналіз інноваційної активності транспортних підприємств здійснюється за допомогою показників інноваційної діяльності: впровадження інновацій у вигляді продукції, товарів і послуг, технологічних процесів, та запровадження нової інноваційної про-

дукції і послуг, здійснення витрат на інновації, у тому числі: науково-дослідні роботи, придбання машин, обладнання, програмного забезпечення, інших зовнішніх знань, послуг, матеріалів для інновацій, здійснення капітальних та інших витрат, включаючи дизайн, навчання, організаційні та маркетингові інновації [6].

Дослідження інноваційної активності, яке спирається на дані статистичної звітності підприємств, відповідно до методики, затверджені Державною службою статистики України [6], здійснюється за парні роки, тому відповідне порівняння рядів динаміки представлено в наступній таблиці:

Таблиця. Кількість інноваційно активних транспортних підприємств в Україні за 2014-2020 рр.¹

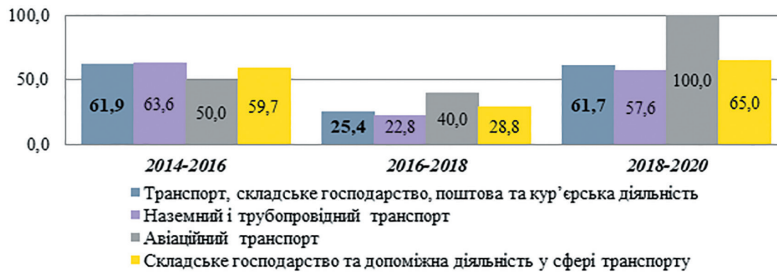
№ з.п.	Показники, одиниць	Роки				
		2014-2016	2016-2018	2018-2020	2016-2018 у % до 2014-2016	2018-2020 у % до 2016-2018
1	Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність, у т.ч.:	336	568	133	69,0	-76,6
2	Наземний і трубопровідний транспорт	176	294	66	67,0	-77,6
3	Водний транспорт	2	5	-	150,0	-
4	Авіаційний транспорт	8	10	3	25,0	-70,0
5	Складське господарство та допоміжна діяльність у сфері транспорту	144	243	60	68,8	-75,3

¹ Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Джерело: складено автором за даними, отриманими від Державної служби статистики України

Кількість інноваційно активних транспортних підприємств в Україні має помітно нестабільну динаміку – від 336 підприємств у період 2014–2016 рр., до 568 підприємств у 2016–2018 рр., що на 69 % більше, та в подальшому спостерігається скорочення на 76,6 % до 133 підприємств у 2018–2020 рр. В секторі наземного і трубопровідного транспорту кількість інноваційно активних підприємств у 2014–2016 рр. склала 176 підприємств, у 2016–2018 рр. – вже 294 підприємства (зростання на 37 %), а у 2018–2020 рр. – лише 66 підприємств (зменшення на 77,6 %). Причиною такої різкої динаміки є економічне пожаття та відновлення у 2016–2018 рр. транспортних підприємств й галузі загалом після військової агресії з боку РФ у 2014 р., анексії частини української території, руйнування транспортно-логістичної та інфраструктури. Проте позитивну динаміку перекреслила світова криза, пов'язана з пандемією covid-19 та її наслідками, економічне падіння, скорочення обсягів перевезень, особливо пасажирських, значна збитковість діяльності. Аналогічна ситуація спостерігається на підприємствах водного транспорту, де кількість інноваційно активних підприємств склала 2 і 5 відповідно у періодах 2014–2016 рр. та 2016–2018 рр.; авіаційного транспорту з кількістю інноваційно активних підприємств 8-10-3 у відповідних діапазонах спостереження. Кількість інноваційно активних підприємств складського господарства та допоміжної діяльності у сфері транспорту становить 144-243-60 у періодах 2014–2016 рр., 2016–2018 рр., 2018–2020 рр. відповідно. Можна стверджувати, що через значні фінансово-економічні труднощі, спричинені наслідками пандемії covid-19, помітно зменшилась кількість інноваційно активних транспортних підприємств, навіть у порівнянні з показниками 2014–2016 рр.

Поряд зі скороченням кількості інноваційно активних транспортних підприємств у досліджуваному періоді 2018–2020 рр. зростає питома вага суб'єктів господарювання, які впроваджують інновації у вигляді продукції, товарів, робіт, послуг та технологічних процесів: з 25,4 % від усіх інноваційно активних підприємств у 2016–2018 рр. до 61,7 % у 2018–2020 рр. (рисунок).

¹ Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Рис. Динаміка питомої ваги підприємств, що впроваджували інновації (продукція, товари, роботи, послуги та/або технологічні процеси) з усіх інноваційно активних транспортних підприємств в Україні за період 2014-2020 рр., у %

Джерело: складено автором за даними, отриманими від Державної служби статистики України

За рівнем впровадження інновацій у 2018–2020 р. лідирують підприємства авіаційного транспорту з показником у 100 %, тобто 3 з 3-х інноваційно активних підприємств впроваджували інновації у вигляді інноваційної продукції, товарів, робіт, послуг та технологічних процесів. На другому місці – підприємства складського господарства й допоміжної діяльності у сфері транспорту з 65 % питомої ваги (39 з 60 підприємств відповідно), на третьому місці – підприємства наземного і трубопровідного транспорту, де 57,6 % (або 38 з 66) інноваційно активних підприємств впроваджують інновації.

За загальним галузевим показником у 2014–2016 рр. 61,9 % або 208 з 336 інноваційно активних підприємств транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності впроваджували інновації. У 2016–2018 рр. цей показник склав всього 25,4 % (або 144 з 568), а у 2018–2020 рр. – 61,7 % (82 з 133 підприємств). Позитивним є суттєве зростання у 1,22 рази обсягу реалізованої інноваційної продукції, товарів та послуг підприємствами транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності з 1314,1 млн грн у 2018 р. до 1602,3 млн грн у 2020 р. У тому числі на підприємствах наземного і трубопровід-

ного транспорту обсяг реалізованої інноваційної продукції протягом 2018–2020 рр. збільшився з 114,5 млн грн до 512,2 млн грн, що склало зростання на 397,7 млн (або на 347 %).

Можна стверджувати, що транспортні підприємства відкриті до інноваційної діяльності і якби не вплив негативних наслідків пандемії для економіки й транспорту, позитивна динаміка зростання інноваційної активності підприємств продовжувалась б надалі такими ж значними темпами. Також оцінка динаміки показників засвідчила, що інноваційна активність підприємств залежить значною мірою від зовнішніх факторів, ринкових коливань, поведінки споживачів і замовників, державної підтримки і глобальної конкуренції.

Дослідження досвіду успішних інноваційних компаній світу дозволило виділити характерні для них риси, серед яких: узгодження інноваційної і бізнес-стратегії, підтримка інновацій на рівні корпоративної культури, лідерство та інноваційність вищого керівництва, орієнтація на клієнта, вибір правильного проекту або ідеї, цілісний підхід та постійний розвиток. Найбільш успішними є ті, хто прагне виділитись, запам'ятатись, розвинути свій бренд і нематеріальні складові вартості бізнесу завдяки впровадженню інновацій [18], що дуже актуально для сучасних транспортних підприємств. Відмінною рисою успішних та інноваційно активних компаній є поширене використання штучного інтелекту та залучення зовнішніх джерел і партнерства з науковими установами. Успішні інноваційно активні транспортні підприємства орієнтовані на розвиток цифрового дизайну, діджитал-рішень, удосконалення технологічних платформ. Поряд з цим, складним завданням іноваційно активних підприємств залишається повторення і масштабування успіху [19], тобто перенесення високих результатів пілотних проектів у серійне виробництво (як, наприклад, досвід з hyperloop), довготривала фіксація вже отриманих позитивних результатів [13].

Таким чином, з огляду на проведене дослідження, запропоновано власне визначення поняття «інноваційно активне транспортне підприємство», під яким розуміється підприємство, що має потенціал у вигляді факторів, ресурсів та умов для створення, впровадження й використання інновацій у наданні транспортних послуг, організації власних бізнес-процесів і забезпеченні конкурентних переваг.

Висновки та пропозиції. Отже, проблематика дослідження інноваційної активності транспортних підприємств залишається актуальною для нашої країни в поточних складних умовах. Узагальнене розуміння інноваційної активності як інтенсивності інноваційної діяльності не дає змоги повною мірою оцінювати цей процес для потреб прийняття рішень. Інноваційна активність транспортних підприємств є важливою передумовою забезпечення конкурентоспроможності на ринку транспортних послуг, каталізатором економічних процесів, якісних перетворень та розвитку ланцюгів постачання, економічної інтеграції регіонів, підвищення іміджу країни в цілому. Транспортні інновації спрямовані на покращення якості, надійності, різноманітності, безпечності, зручності, екологічності, економічної ефективності послуг, які пропонують транспортні підприємства.

Аналіз інноваційної активності транспортних підприємств здійснюється за допомогою показників впровадження інновацій у вигляді продукції, товарів і послуг, технологічних процесів, запровадження нової інноваційної продукції і послуг, здійснення витрат на науково-дослідні роботи, придбання машин, обладнання, програмного забезпечення, зовнішніх знань, послуг, матеріалів для інновацій, капітальних та інших витрат, включаючи дизайн, навчання, організаційні та маркетингові інновації. В Україні обсяг реалізованої інноваційної продукції, робіт, послуг транспортних підприємств зростає, а от кількість інноваційно активних транспортних підприємств має нестабільну динаміку: стрімке зростання інноваційної активності та питомої ваги підприємств, які впроваджують інновації у 2016–2018 рр., перейшло в скорочення у 2020 р., головним чином, через негативні наслідки, спричинені covid-19. Запропоновано визначати інноваційно активне транспортне підприємство як підприємство, яке має потенціал у вигляді факторів, ресурсів та умов для створення, впровадження й використання інновацій у наданні транспортних послуг, організації власних бізнес-процесів і забезпеченні конкурентних переваг.

Перспективами подальших досліджень є характеристика факторів, які визначають та впливають на інноваційну активність транспортних підприємств, їх вимірювання та оцінка взаємозв'язку з ключовими показниками функціонування, стану та розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрюшко А.К. Управління діяльністю інноваційно-активних підприємств. *Ефективна економіка*, 2013. № 6. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2713>.

2. Белянська Ю.В. Економічна сутність та значення інновацій в сучасних умовах господарювання. *Review of transport economics and management*, 2020, вип. 4(20). С.55-65. DOI: <https://doi.org/10.15802/rtem2020/209406>.

3. Ворона А.В. Інноваційна активність підприємств як перспектива розвитку національної економіки України. Ефективна економіка. 2020. № 3. DOI: 10.32702/2307-2105-2020.3.155 Vorona V. (2020). Innovative activity of enterprises as a prospect of development of the national economy of Ukraine. *Efektivna ekonomika*. Vol. 3. DOI: 10.32702/2307-2105-2020.3.155.

4. Гринько Т.В. Сутність, складові та особливості категорії «інноваційна активність підприємства». *Інвестиції: практика та досвід*. 2010. № 8. С. 30-32. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/8_2010/9.pdf.

5. Данилків Х. П., Горбова Х. В., Побурко О. Я. Інноваційний розвиток транспортної системи України. Науковий вісник НЛТУ України. Серія Економічна. 2018, т. 28, No 4. С. 31–35. <https://doi.org/10.15421/40280405> Danylkiv, K. P., Horbova, K. V., & Poburko, O. Ya. (2018). Innovative Development of the Transport System of Ukraine. *Scientific Bulletin of UNFU*, 28(4), 31–35. <https://doi.org/10.15421/40280405>.

6. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

7. Єпіфанова І.Ю. Внутрішні джерела активізації інноваційної діяльності. Процесне та соціально-компетентне управління інноваційним розвитком підприємницьких систем : монографія / за наук. ред. О.М. Полінкевич. Луцьк, 2017. С. 174–183. Yepifanova I.Yu. (2017). *Vnutrishni dzhherela aktyvizatsiyi innovatsiyanoi diyalnosti. Protsesne ta sotsial'nokompetentne upravlinnya innovatsiynym rozvytkom pidpryyemnytskykh system : monohrafiya / za nauk. red. O.M. Polinkevych. Lutsk, 174–183.*

8. Карпенко О.О. Інноваційно-інтеграційна парадигма розвитку підприємств на принципах кластеризації : Київ: ТОВ «СІК ГРУП УКРАЇНА», 2013. 272 с. ISBN978-617-7092-19-2.

9. Кузнецов Є.М., Кузнецов В.Є. Теоретичні основи управління інноваційною активністю підприємств залізничного транспорту. *Причорноморські економічні студії. Серія: Економіка та управління підприємствами*. 2020. Випуск 60-1. С. 119-124. http://bses.in.ua/journals/2020/60_1_2020/21.pdf Kuznetsov E., Kuznetsov V. Theoretical fundamentals of management of innovative activity of railway transport enterprises.

10. Поплавський М.В. Проблеми та перспективи розвитку інноваційної активності підприємств України на сучасному етапі. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди*. Економіка. 2017. С. 83–90. Poplavskyy M. (2017). Problemy ta perspektyvy rozvytku innovatsiynoiy aktivnosti pidpryyemstv Ukrayiny na suchasnomu etapi. Zbirnyk naukovykh prats Kharkivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni H.S. Skovorody. *Економіка*, 83–90.

11. Презентація Національної транспортної стратегії України до 2030 року. URL: http://publications.chamber.ua/2017/Infrastructure/UDD/National_Transport_Strategy_2030.pdf

12. Про інноваційну діяльність: Закон України 04.07.2002р. № 40-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.

13. Семенова С.М., Карпенко О.О., Белянська Ю.В. Впровадження інновацій на підприємствах водного транспорту в Україні та світі. *Інноваційний розвиток транспортного комплексу: монографія / За заг. ред. О.М. Ложачевської; Національний транспортний університет*. Київ: Міленіум, 2021. 208 с. С. 155-169.

14. Afanasieva O., & Pokora, Y. (2020). The formation of innovation policy of the seaport. *Development of management and entrepreneurship methods on transport*, 3 (72), 61-76. <https://doi.org/10.31375/2226-1915-2020-3-61-76>.

15. Drive Ukraine 2030. Міністерство інфраструктури України. URL: <https://mtu.gov.ua/files/projects/str.html>.

16. Hampson J. (2019). The innovative transport solutions making cities more liveable. URL: <https://www.edie.net/blog/The-innovative-transport-solutions-making-cities-more-liveable/6098602/>.

17. Semenova S. (2019). Classification of innovations as an accounting objective. *Scientific journal «European Science»*, Podhajska, Slovakia, 2019. No. 2. P. 28-38. (ISSN 2585-7738). URL: <http://www.european-science.sk/storage/journals/essays/2-2019/316.pdf>.

18. Semenova S., Belianska Yu. Characteristics of successful innovative companies in the world. Territory of innovations: best practices for sustainable development at the local level. Part 1: digest of analytical stage of international scientific and educational project. Collective Monograph. Tallin: Teadmus, 2022, 227 p., P. 213-226.

19. Semenova S., Fomina O., Moshkovska O. (2021). Accounting for innovations in value management of companies in the context of globalization. Globalization and its Socio-Economic Consequences. *SHS Web of Conferences*, EDP Sciences, Zilina, Slovak Republic, vol. 92; 02057. DOI: <https://doi.org/10.1051/shsconf/20219202057>.

20. Transport Innovations from the Global South (2019). URL: <https://www.itf-oecd.org>.

© **Белянська Ю. В., 2022**

REFERENCES

1. Andryushko, A.K. (2013). Upravlinnya diyal'nistyuu innovatsiy-no-aktyvnykh pidpryyemstv [Management of activities of innovative and active enterprises]. *Efektivna ekonomika*. No. 6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2713> (in Ukrainian).

2. Belianska, Yu.V. (2020). The economic essence and significance of innovations in modern economic conditions [Ekonomichna sutnist' ta znachennya innovatsiy v suchasnykh umovakh hospodaryuvannya]. *Review of transport economics and management*. Vol. 4(20). pp.55-65. DOI: <https://doi.org/10.15802/rtem2020/209406> (in Ukrainian).

3. Vorona, V. (2020). Innovatsiyyna aktyvnist' pidpryyemstv yak perspektyva rozvytku natsional'noyi ekonomiky Ukrainy [Innovative activity of enterprises as a prospect of development of the national economy of Ukraine]. *Efektivna ekonomika*. Vol. 3. DOI: 10.32702/2307-2105-2020.3.155 (in Ukrainian).

4. Hrynko, T.V. (2010). Sutnist', skladovi ta osoblyvosti katehoriyi «innovatsiyyna aktyvnist' pidpryyemstva» [The essence, components and features of the category "innovative activity of the enterprise"]. *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*. No. 8. pp. 30-32. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/8_2010/9.pdf (in Ukrainian).

5. Danylkiv, K. P., Horbova, K. V., & Poburko, O. Ya. (2018). Innovatsiyyny rozvytok transportnoyi systemy Ukrainy [Innovative De-

velopment of the Transport System of Ukraine]. *Naukovyyvisnyk NLTU Ukrayiny. Seriya Ekonomichna*. Vol. 28(4), pp. 31–35. <https://doi.org/10.15421/40280405>.

6. State Statistics Service of Ukraine. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (in Ukrainian).

7. Yepifanova, I.Yu. (2017). Vnutrishni dzherela aktyvizatsiyi innovatsiyanoi diyalnosti [Protseste ta sotsial'nokompetentne upravlinnya innovatsiyonym rozvytkom pidpryyemnytskykh system] : monohrafiya / za nauk. red. O.M. Polinkevych. Lutsk, pp. 174–183. (in Ukrainian).

8. Karpenko, O.O. (2013). Innovatsiyno-intehratsiyana paradyhma rozvytku pidpryyemstv na pryntsypakh klasteryzatsiyi [Innovation and integration paradigm of enterprise development based on the principles of clustering], Kyiv: LLC "SIK GROUP UKRAINE", 2013. 272 c. ISBN978-617-7092-19-2. (in Ukrainian).

9. Kuznetsov, E., Kuznetsov, V. (2020). Teoretychni osnovy upravlinnya innovatsiynoyu aktyvnisty pidpryyemstv zaliznychnoho transportu [Theoretical fundamentals of management of innovative activity of railway transport enterprises]. *Prychornomors'ki ekonomichni studiyi. Seriya: Ekonomika ta upravlinnya pidpryyemstvamy*. Vol. 60-1. pp. 119-124. http://bses.in.ua/journals/2020/60_1_2020/21.pdf (in Ukrainian).

10. Poplavskyy, M. (2017). Problemy ta perspektyvy rozvytku innovatsiyanoi aktyvnosti pidpryyemstv Ukrayiny na suchasnomu etapi [Problems and prospects of the development of innovative activity of Ukrainian enterprises at the current stage]. *Zbirnyk naukovykh prats Kharkivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni H.S. Skovorody*. Ekonomika, pp. 83–90. (in Ukrainian).

11. Presentation of the National Transport Strategy of Ukraine until 2030. URL: http://publications.chamber.ua/2017/Infrastructure/UDD/National_Transport_Strategy_2030.pdf (in Ukrainian).

12. On innovative activity: Law of Ukraine dated July 4, 2002. No. 40-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15> (in Ukrainian).

13. Semenova, S.M., Karpenko, O.O., Belyanska, Yu.V. (2021). Vprovadzhennya innovatsiy na pidpryyemstvakh vodnoho transportu v Ukrayini ta sviti [Implementation of innovations at water transport enterprises in Ukraine and the world]. *Innovatsiynyy rozvytok transportnoho kompleksu: monohrafiya [Innovative development of the transport complex: a monograph] / General. ed. OHM. Lozhachevska; National Transport University*. Kyiv: Millennium, 208 p. P. 155-169. (in Ukrainian).

14. Afanasieva O., & Pokora, Y. (2020). The formation of innovation policy of the seaport. *Development of management and entrepreneurship methods on transport*, (3 (72), 61-76. <https://doi.org/10.31375/2226-1915-2020-3-61-76> (in English).

15. Drive Ukraine 2030. Ministry of Infrastructure of Ukraine. URL: <https://mtu.gov.ua/files/projects/str.html> (in Ukrainian).

16. Hampson J. (2019). The innovative transport solutions making cities more liveable. URL: <https://www.edie.net/blog/The-innovative-transport-solutions-making-cities-more-liveable/6098602/> (in English).

17. Semenova S. (2019). Classification of innovations as an accounting objective. Scientific journal «European Science», Podhajska, Slovakia, 2019. No. 2. P. 28-38. (ISSN 2585-7738). URL: <http://www.european-science.sk/storage/journals/essays/2-2019/316.pdf> (in English).

18. Semenova S., Belianska Yu. Characteristics of successful innovative companies in the world. Territory of innovations: best practices for sustainable development at the local level. Part 1: digest of analytical stage of international scientific and educational project. Collective Monograph. Tallin: Teadmus, 2022, 227 p., P. 213-226. (in English).

19. Semenova S., Fomina O., Moshkovska O. (2021). Accounting for innovations in value management of companies in the context of globalization. Globalization and its Socio-Economic Consequences. SHS Web of Conferences, EDP Sciences, Zilina, Slovak Republic, vol. 92; 02057. DOI: <https://doi.org/10.1051/shsconf/20219202057> (in English).

20. Transport Innovations from the Global South (2019). URL: <https://www.itf-oecd.org>. (in English).

СТАТТЯ НАДІЙШЛА ДО РЕДАКЦІЇ 17.08.2022

УДК 330.101

DOI: <https://doi.org/10.53920/ES-2022-3-7>

Дмитро Олександрович КОТЕЛЕВЕЦЬ,

кандидат економічних наук, докторант,

Міжнародний науково-технічний університет імені академіка

Юрія Бугая, м. Київ, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7778-6038>

МЕТОДИКА АНАЛІЗУ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНФРАСТРУКТУРИ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Проведення аналізу сучасних тенденцій функціонування системи державного регулювання розвитку інфраструктури цифрової економіки потребує попереднього обґрунтування методичних положень пізнання стану такої системи. Фундаментом формування таких методичних положень є принципи релевантності, компаративності, транспарентності, оптимізованості, комплексності, вичерпності, коректності та періодичності, дотримання яких забезпечить отримання об'єктивних результатів аналізу. Етапами проведення аналітичного дослідження є: підготовчий (визначення об'єкту і його природи, структуризація об'єкту, підбір показників для аналізу та їх групування); основний (акумулявання статистичних даних, безпосередньо аналіз, виявлення тенденцій розвитку об'єкта); заключний (систематизація і оформлення отриманих результатів, формулювання висновків). Складність об'єкту дослідження обумовила формування кількох груп показників, що характеризують різні аспекти системи державного регулювання розвитку інфраструктури цифрової економіки: 1) базові технічні параметри (доступ до широкосмислового Інтернету, функціональні потужності сайтів підприємств); 2) основні економічні параметри (індикатори розвитку електронної торгівлі); 3) параметри кадрового забезпечення (найм і навчання фахівців у сфері інформаційно-комунікаційних технологій); 4) інноваційно-технологічні параметри (масштаби впровадження новітніх інформаційно-комунікаційних технологій у діяльність підприємств країни – за видами економічної діяльності та розмірами підприємств); 5) параметри глобалізації (позиції у світових рейтингах, що характеризують різні аспекти розвитку процесів глобалізації національних економік); 6) нормативно-правові параметри (чинні

нормативні акти та стратегічні документи, що стосуються розвитку досліджуваного об'єкту). Запропонований методичний підхід дозволить отримати об'єктивні результати аналітичного дослідження, адекватні реальному стану екзогенного й ендогенного середовища цифрової економіки.

Ключові слова: державне регулювання; цифрова економіка; «м'яка» цифрова інфраструктура; «тверда» цифрова інфраструктура; інформаційно-комунікаційні технології; методичний підхід; аналітичне дослідження.

Dmytro KOTELEVETS

PhD (Economics), Doctoral Student (Economics), IHE
«Academician Yuriy Bugay International Scientific
and Technical University», Kyiv, Ukraine

METHODOLOGY OF THE ANALYSIS OF THE SYSTEM OF STATE REGULATION OF THE DIGITAL ECONOMY INFRASTRUCTURE

Conducting an analysis of modern trends in the functioning of the system of state regulation of the development of the digital economy infrastructure requires a substantiation of the methodological approach for knowing the state of such a system. The basis of the formation of such methodological approach are the principles of relevance, comparability, transparency, optimization, comprehensiveness, correctness, and periodicity, the observance of which will ensure obtaining objective results of the analysis. The stages of analytical research are: preparatory (identification of the object and its nature, structuring of the object, selection of indicators for analysis and their grouping); basic (accumulation of statistical data, analysis, identification of object development trends); final (systematization and design of the obtained results, formulation of conclusions). The complexity of the research object led to the formation of several groups of indicators characterizing various aspects of the system of state regulation of the development of digital economy infrastructure: 1) basic technical parameters (access to broadband Internet, functional capacities of enterprises websites); 2) main economic parameters (e-commerce development indicators); 3) personnel support parameters (recruitment and training of specialists in the field of information and communication technologies); 4) innovative and technological parameters (scales of implementation

of the latest information and communication technologies in the activities of the country's enterprises - by types of economic activity and size of enterprises); 5) parameters of globalization (positions in world rankings characterizing various aspects of the development of processes of globalization of national economies); 6) normative and legal parameters (current normative acts and strategic documents related to the development of the object of study). The proposed methodological approach will allow obtaining objective results of analytical research, adequate to the real trends of the exogenous and endogenous environment of the digital economy.

Keywords: state regulation; digital economy; «soft» digital infrastructure; «hard» digital infrastructure; information and communication technologies; methodological approach; analytical research.

Постановка проблеми. Цифрова економіка розвивається стрімкими темпами у низці провідних країн світу. Базис динамічного зростання такого типу економічної системи становить цифрова інфраструктура (опорна і сервісна). Світовий досвід підтверджує, що функціонування цифрової економіки вимагає виваженого державного регулювання і підтримки. Оцінка ефективності заходів державного регулювання у цій царині потребує проведення аналізу сукупності релевантних показників, параметрів та індикаторів на регулярній основі.

Пізнання стану системи державного регулювання розвитку інфраструктури цифрової економіки як складного об'єкту дослідження має реалізуватись на основі чітко визначених методичних положень. Формування і наукове обґрунтування таких положень дозволить проводити аналіз тенденцій цифровізації національної економіки та її інфраструктурного забезпечення постійно з певною періодичністю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку цифрової економіки перебувають у фокусі уваги низки науковців: С. Коляденко [1], Л. Кіт [2], І. Малик [3], Д. Тапскотт [4], В. Апалькова [5], О. Джусов [6], Д. Ернст [7], Н. Краус [8], Н. Негропonte [9], Т. Сіташ [10], В. Ляшенко [11], М. Руденко [12], Г. Карчева [13], І. Шевчук [14], М. Дубини [15], А. Дякон [16], І. Косач [17], П. Нікіфорова [18], А. Вікнянської [19], К. Шапошникова [20; 21], А. Жаворонка [22; 23] та ін. Питання аналізу цифрової економіки та її інфраструктурного забезпечення розглядаються експертами ба-

гатьох міжнародних організацій та інститутів, у тому числі в рамках формування методології складення світових рейтингів.

Виділення невирішених частин загальної проблеми. Незважаючи на наявність вагомого наукового доробку з проблематики оцінки розвитку інфраструктури цифрової економіки та її регулювання, подальшого опрацювання потребують методичні засади пізнання системи державного регулювання розвитку інфраструктури цифрової економіки в Україні. Це обґрунтовується високою динамічністю та мінливістю об'єкту дослідження, що унеможливило використання застарілих методик.

Постановка завдання. Метою статті є висвітлення авторського підходу до методики аналізу стану системи державного регулювання розвитку інфраструктури цифрової економіки в Україні.

Виклад основного матеріалу. Методика – це сукупність методів пізнання об'єкту дослідження. У науковій літературі прийнято виділяти три групи методів: філософські, загальнонаукові та спеціальні (специфічні). Філософські методи наукових досліджень закладають основу всіх процесів пізнання об'єктів та явищ у різних напрямках науки. У ході нашого дослідження використано діалектичний метод із групи філософських. Загальнонаукові методи охоплюють сукупність конкретних методів наукового пізнання, типових для різних сфер і напрямів дослідження. У нашому дослідженні з цієї групи методів широко було застосовано емпіричні методи пізнання. Специфічні методи є досить різноманітними за своєю суттю й особливостями, оскільки формуються спеціально під унікальні потреби конкретної галузі науки або об'єкта вивчення [15]. Важливість специфічних методів пояснюється неспроможністю традиційних давати якісні результати. Більше того, методи даної групи є динамічними, гнучкими й адаптивними до швидких змін об'єкту, явища чи процесу, що вивчається. Протягом дослідження сучасного стану системи державного регулювання розвитку інфраструктури цифрової економіки ми переважно користувались специфічними методами пізнання, що описані в даній статті.

Важливою компонентою методики пізнання будь-якого об'єкту дослідження вважаємо визначення базових принципів, реалізація яких забезпечить отримання коректних і об'єктивних результатів аналітичної характеристики об'єкту (рис. 1):

- принцип компаративності, тобто співставності показників, дозволить виявити актуальні тенденції на основі по-

- рівняння аналізованих показників у різні часові періоди;
- принцип транспарентності та відкритості означає повне відображення й обґрунтування всіх складових методики, а також дотримання послідовності у її реалізації;
 - принцип релевантності полягає в логічному підборі сукупності показників для аналізу, що має відбуватись у чіткій відповідності з обраним об'єктом дослідження й особливостями його розвитку;
 - принцип оптимізованості означає формування вибірки показників для аналізу за ознакою їх важливості та силою впливу на трансформацію об'єкта дослідження, завдяки чому не допускається громіздкість обчислень;
 - принцип комплексності означає охоплення різних аспектів функціонування об'єкту дослідження;
 - принцип вичерпності полягає у врахуванні можливості доступу до офіційної статистичної інформації, забезпечення її повноти;
 - принцип коректності охоплює необхідність забезпечення правильності та перевіреності даних, через що до методики включено виключно показники, наявні на офіційних ресурсах державних інституцій;
 - принцип регулярності (періодичності) означає такий підбір показників для аналізу, що дозволить виявити тенденції розвитку об'єкта дослідження, провести ретроспективний аналіз, тобто статистичні дані за цими показниками мають бути зібраними за кілька часових періодів.

Спираючись на окреслені вище принципи та враховуючи специфіку об'єкта дослідження, головним було обрано аналітичний метод, застосування якого дозволить провести комплексну аналітичну характеристику об'єкта на основі використання офіційних статистичних даних.

Застосування аналітичних методів означає поділ досліджуваного об'єкта на частини (складові) та проведення детального аналізу кожної із них окремо. Перевагами зазначеної групи методів є можливість виявити тенденції, провести аналогії, встановити причинно-наслідкові зв'язки на основі результатів аналізу. Окрім цього, допускається, що результати аналізу можуть бути доповненими, зміненими та переосмисленими в силу появи нових даних, фактів або інструментів дослідження.

Підготовчим етапом використання аналітичних методів є конкретизація об'єкту дослідження, з'ясування його природи, виокремити структурні компоненти чи основні елементи. При поділі об'єкту дослідження на частини необхідно чітко усвідомлювати цілі й очікувані результати аналізу, для того щоб забезпечити правильність і логічність такого поділу й уникнути необґрунтованої деталізації. При цьому важливо зберігати зв'язки між виокремленими елементами, враховувати їх у ході аналізу, що дозволить у підсумку синтезувати отримані результати й отримати повну інформацію про актуальні тенденції розвитку досліджуваного об'єкт як єдиного цілого.

Окреслене вище становить підготовчий етап аналітичного дослідження. До останнього також, на нашу думку, віднести підбір параметрів для аналізу динаміки досліджуваного об'єкта. До відбору параметрів слід підходити виважено, не допускаючи надмірної необґрунтованої громіздкості та керуючись описаними у даній статті критеріями.

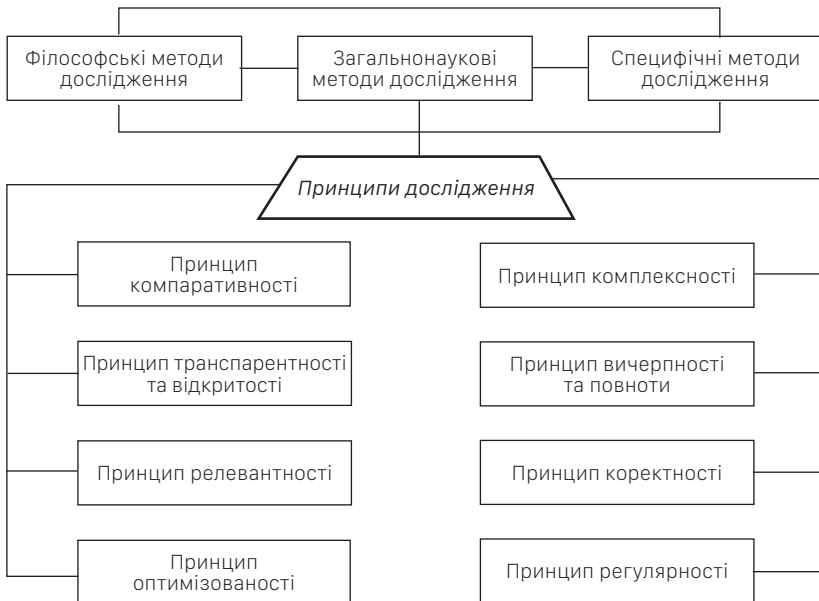

Рис. 1. Базові принципи організацій та проведення аналітичного дослідження

Джерело: побудовано автором

Основний етап аналітичного дослідження охоплює безпосередній аналіз даних, включаючи агрегування релевантної статистичної інформації, її обробку, виявлення тенденцій та пошук причинно-наслідкових зв'язків. Головними вимогами при реалізації даного етапу є об'єктивність, неупередженість, а також базованість виключно на офіційних, перевірених даних.

Заключним етапом використання аналітичних методів є оформлення результатів проведеного аналітичного дослідження, а саме: систематизація отриманих результатів і формулювання висновків. У підсумку це дозволяє визначити головні закономірності і проблеми функціонування об'єкту дослідження, що у свою чергу дасть змогу спрогнозувати перспективні (пріоритетні) напрями його розвитку. З наукової точки зору зазначене важливе, оскільки дає аргументоване підґрунтя для розробки рекомендацій з удосконалення державної політики в частині активізації об'єкту за ідентифікованими пріоритетами та задіяння ефективних інструментів стимулювання економічних суб'єктів до реалізації намічених цілей.

Описаний вище алгоритм побудови аналітичного дослідження використано нами у ході проведення аналізу системи державного регулювання розвитку інфраструктури цифрової економіки в Україні. При цьому до розрахунку взято дані виключно з офіційних джерел, зокрема із сайту Державної статистичної служби України, офіційного сайту Міністерства цифрової трансформації України, а також із вебсайтів деяких світових рейтингів країн.

До основних труднощів та особливостей проведення аналізу системи державного регулювання розвитку інфраструктури цифрової економіки в Україні відносимо наступні:

- наявність розбіжностей у методологіях збору даних європейською і українською службою статистики дуже ускладнює проведення поглибленого компаративного аналізу;
- відсутність офіційних статистичних даних щодо розвитку цифрової економіки та її інфраструктурного забезпечення за період до 2017 р. унеможлиблює здійснення детально-ретроспективного аналізу;
- обмеженість статистичних даних у розрізі регіонів не дозволяє провести ґрунтовного регіонального аналізу з подальшим синтезом його результатів для оцінки трендів цифровізації національної економіки в цілому і виявлення проблемних місць «на місцях»;

- модернізація методології збору статистичних даних, з одного боку, дозволить у перспективі гармонізувати її із загальноєвропейськими підходами і стандартами, а з іншого боку, на поточному етапі призвела до втрати певних даних (зокрема, за деякими показниками в базі відсутня статистична інформація за 2022 р. – через зміну підходів до обліку даних у різні періоди);
- відсутність офіційних статистичних даних по тимчасово окупованим російською федерацією територіям України обмежує можливості проведення повного і вичерпного аналітичного дослідження цифровізації національної економіки;
- початок повномасштабного воєнного вторгнення росії в Україну сповільнив/призупинив процеси збору й обробки статистичних даних по 2021-2022 рр., що призвело до того, що за деякими параметрами офіційні дані обмежуються 2020 р., а за деякими – 2021 р., дані за 2022 р. відсутні (у тому числі, у кварталньому чи місячному розрізі).

Вищенаведене своєчасно і повною мірою враховано в ході нашого дослідження, що дозволило мінімізувати похибки в отриманих результатах. Організовано наше дослідження було відповідно до окресленого на рис. 2 алгоритму.

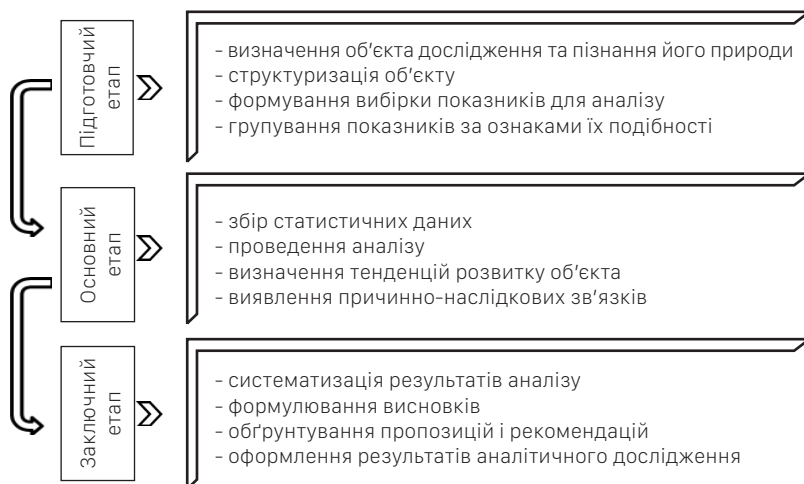

Рис. 2. Етапи аналітичного дослідження системи державного регулювання розвитку інфраструктури цифрової економіки

Джерело: побудовано автором

Усю сукупність показників, відібраних для аналітичної характеристики стану системи державного регулювання розвитку інфраструктури цифрової економіки в Україні, згруповано наступним чином:

1) базові технічні параметри, що характеризують наявність у підприємств доступу до мережі Інтернет і їх спроможність забезпечити працівників таким доступом. Також до цієї групи включено показники чисельності підприємств, що мають вебсайт, включаючи аналіз їх можливостей надання інтерактивних послуг, а саме: опис товарів, інформація про ціни, наявність опцій онлайн-замовлень і відслідковування їх статусу, персоналізований підхід до постійних клієнтів, зв'язок із соціальними мережами підприємства (посилання на профілі). Таким чином, дана група показників охоплює ключові аспекти розвитку та забезпеченості вітчизняних підприємств елементами «твердої» цифрової інфраструктури;

2) основні економічні параметри, що характеризують тенденції розвитку цифрової економіки в Україні. Головний акцент у даній групі зроблено на показниках, які описують різні аспекти здійснення електронної торгівлі, зокрема: обсяг реалізованої продукції, отриманий від електронної комерції, у тому числі аналіз за окремими видами продажів і замовниками; кількісні показники щодо підприємств, які здійснювали електронну торгівлю, включаючи аналіз по видам продажів і типом замовника; частка підприємств, що надсилали рахунки-фактури в електронній формі;

3) параметри кадрового забезпечення, що включають характеристики персоналу підприємств у розрізі їх фахової та професійної приналежності. До цієї групи віднесено частку підприємств, які: мають найманих фахівців у сфері інформаційно-комунікаційних технологій; мають вакансії для таких фахівців, проте стикнулись із труднощами при їх заповненні; наймали фахівців з інформаційно-комунікаційних технологій; проводили навчання у сфері інформаційно-комунікаційних технологій для працівників; передавали функції таких спеціалістів для виконання зовнішнім ося чальникам послуг;

4) інноваційно-технологічні параметри, що характеризують тенденції використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій українськими підприємствами. До аналізу взято ті інформаційні технології, що набули найбільшого поширення у вітчизняному бізнес-середовищі, зокрема аналітика «великих

даних», хмарні обчислення, робототехніка, штучний Інтернет. З огляду на високу актуальність процесів діджиталізації національної економіки, нами було прийнято рішення про деталізацію показників у даній групі, а саме включено наступні: питома вага і структура підприємств, що проводили аналіз «великих даних» за їх джерелами, методами обробки, постачальниками; частка підприємств, що використовують чат-боти у своїй діяльності, у тому числі в розрізі функціональних напрямів їх застосування; частка підприємств, що купують послуги хмарних обчислень, включаючи аналіз за видами таких послуг; питома вага підприємств, що використовують робототехніку у своїй роботі, зокрема і в розрізі цілей застосування роботів та ін. До даної групи показників включено також параметри, що характеризують доступ органів влади (державної і місцевої) до мережі Інтернет та сучасних інструментів електронної демократії;

5) параметри глобалізації, що характеризують позиції України у світових рейтингах, що моніторять темпи, інтенсивність і рівень цифровізації національних економік у глобальному вимірі. До аналізу було прийнято як загальновідомі, так і нові рейтинги: Рейтинг глобальної конкурентоспроможності, Глобальний інноваційний індекс, Рейтинг глобальної цифрової конкурентоспроможності, Рейтинг мережевої готовності країн, Рейтинг країн за рівнем свободи Інтернету, Індекс інклюзивності Інтернету, Рейтинг талантів, Рейтинг країн за рівнем розвитку електронного урядування, Рейтинг країн за рівнем розвитку електронної торгівлі тощо;

6) нормативно-правові параметри, що характеризують наявність у країні законодавчих та інших нормативних актів, стратегічних документів та проєктів, що на загальнодержавному рівні регулюють різні аспекти розвитку цифрової економіки та її інфраструктурного забезпечення.

Більшість показників, включених до груп 1-4 із вищенаведеного списку (технічні, економічні, кадрові, інноваційно-технологічні), має бути проаналізовано, по-перше, у розрізі видів економічної діяльності підприємств, по-друге, за розмірами підприємств відповідно до кількості зайнятих працівників. Це дозволить поглибити аналітичне дослідження та сформулювати виважені висновки.

Обґрунтуємо вибір окреслених вище показників та підходу до їх групування (рис. 3). Першочергово варто відмітити, що ми виходили із переконання про необхідність забезпечення всебіч-

ного аналізу системи державного регулювання розвитку інфраструктури цифрової економіки в Україні, а саме: з охопленням правових, економічних, кадрових, технічних, інноваційних, глобальних аспектів функціонування такого об'єкту аналітичного дослідження.

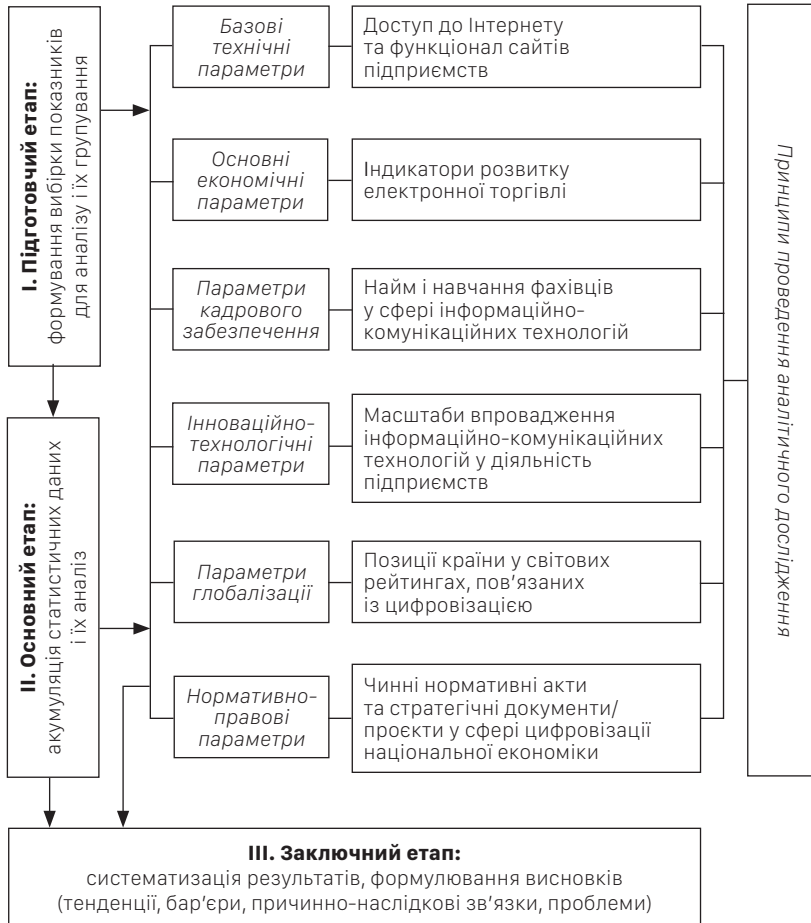

Рис. 3. Методичний підхід до оцінки стану системи державного регулювання розвитку інфраструктури цифрової економіки

Джерело: побудовано автором

Обираючи базові технічні параметри, ми орієнтувались на забезпеченість вітчизняних підприємств технічними потужностями і ресурсами, необхідними для цифрової трансформації, впровадження технологічних інновацій, організації електронної торгівлі. В умовах цифрової економіки неможливо уявити успішний конкурентоспроможний бізнес без наявності вільного доступу працівників до швидкісного Інтернету та без вебсайту, що дозволяє комунікувати зі споживачами, презентувати свої товари й послуги, здійснювати онлайн-продажі тощо. З технічної точки зору, окреслене забезпечується «твердою» цифровою інфраструктурою.

Окрему увагу у дослідженні ми приділили аналізу нормативно-правового регулювання цифрової економіки та її інфраструктури, а також стратегічних документів і проєктів її розвитку. Виділення даної групи параметрів обумовлено важливістю вивчення правового поля цифровізації національної економіки, а також візії та стратегічних пріоритетів розвитку цифрової економіки в Україні. У своєму дослідженні ми наголошуємо на вагомій ролі інфраструктури в активізації процесів діджиталізації, через що в аналізованих нормативних і стратегічних документах має особливо ретельно моніторитись саме у даний аспект.

Головний акцент у дослідженні зроблено на аналізі економічних параметрів, зосереджених переважно на показниках розвитку електронної торгівлі в Україні. Для забезпечення об'єктивності аналітичного дослідження і його результатів для аналізу обрано виключно ті показники, що представлені у відкритому доступі на офіційному сайті Державної служби статистики. Інформація із сайтів чи звітів підприємств країни не завжди є достовірними і повними. Подальший динамічний розвиток цифрової економіки потребує не лише надійної «твердої» цифрової інфраструктури, а й динамічної «м'якої» інфраструктури. Загалом це створить стійкі передумови для активізації темпів діджиталізації підприємницького сектору України.

З огляду на високу роль висококваліфікованих фахівців у розвитку цифрової економіки та її інфраструктури, нами було прийнято рішення про виокремлення кадрів у якості самостійної групи параметрів для аналізу. Причому враховано як фактичні показники найму вітчизняними підприємцями фахівців у сфері інформаційно-комунікаційних технологій і відкриття відповідних вакансій, так і передачу функцій інформаційних технологій на виконання зовнішніми постачальниками послуг. Питанням кадрово-

го забезпечення підприємств, що цифровізують свою діяльність, приділяється особлива увага, оскільки вони безпосередньо впливають на темпи розвитку цифрової економіки, масштаби впровадження інноваційних інформаційно-комунікаційних технологій та швидкість їх освоєння й інтеграції у виробничий процес.

Виокремлюючи групу інноваційно-технологічних параметрів, ми ставили перед собою мету проведення поглибленого аналізу тенденцій використання вітчизняними економічними суб'єктами і державними структурами сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. При цьому варто відмітити кілька моментів, пов'язаних зі здійсненням аналітичного дослідження у рамках даної групи показників:

- темпи імплементації бізнесом інформаційно-комунікаційних технологій зазвичай випереджають їх облік для офіційної статистичної звітності;
- чинна методологія обробки інформації про використання інформаційних технологій у межах національної економіки України не враховує всі технологічні інновації, досі не здійснюється збір інформації щодо застосування технологій блокчейну, штучного інтелекту, Інтернет речей;
- висока залежність параметрів цієї групи від рівня розвитку «твердої» цифрової інфраструктури;
- інтенсивність впровадження інноваційних інформаційно-комунікаційних технологій у діяльність господарюючих суб'єктів тісно пов'язана з розвитком «м'якої» інфраструктури цифрової економіки.

На нашу думку, оцінка тенденцій розвитку цифрової економіки у певній країні вимагає не лише вивчення внутрішніх особливостей національної економіки, а й проведення компаративного аналізу, тобто порівняння показників цифровізації в Україні з аналогічними показниками інших держав світу. Це дозволить визначити прогрес країни та її місце на міжнародній арені. Керуючись такими міркуваннями, ми додали до аналізу групу параметрів глобалізації, до якої віднесли дослідження позицій України у світових рейтингах, пов'язаних із процесами цифровізації суспільства чи розглядом окремих компонентів інфраструктурного забезпечення реалізації таких процесів.

Вважаємо, що синтез отриманих результатів аналітичного дослідження, методика якого описано в даній статті, продемонструє реальну картину розвитку цифрової економіки та стану її інфра-

структурного забезпечення в Україні. На цій основі можна буде визначити основні перешкоди цифровізації національної економіки та виявити системні проблеми функціонування системи державного регулювання розвитку інфраструктури цифрової економіки.

Висновки. Проведення аналізу сучасних тенденцій функціонування системи державного регулювання розвитку інфраструктури цифрової економіки потребує попереднього обґрунтування методичних положень пізнання стану такої системи. Фундаментом формування таких методичних положень є принципи релевантності, компаративності, транспарентності, оптимізованості, комплексності, вичерпності, коректності та періодичності, дотримання яких забезпечить отримання об'єктивних результатів аналізу. Зміст аналітичних методів дослідження полягає у поділі об'єкту на частини задля їх поглибленого аналізу з виявленням у подальшому тенденцій його розвитку та причинно-наслідкових зв'язків між вивченими явищами і процесами.

Етапами проведення аналітичного дослідження є: підготовчий (визначення об'єкту і його природи, структуризація об'єкту, підбір показників для аналізу та їх групування); основний (акумулювання статистичних даних, безпосередньо аналіз, виявлення тенденцій розвитку об'єкта); заключний (систематизація і оформлення отриманих результатів, формулювання висновків). Аналітичне дослідження варто базувати на використанні офіційних даних, навіть попри наявність деяких обмежень державної статистичної бази (нетривалий термін від початку збору релевантної інформації; не повна узгодженість методологій збору й обробки даних української та європейської служб статистики; зміна методології; відсутність регіонального статистики по темі дослідження; неповнота даних через неможливість їх збору на тимчасово окупованих територіях України).

Складність об'єкту дослідження обумовила формування кількох груп показників, що характеризують різні аспекти системи державного регулювання розвитку інфраструктури цифрової економіки: 1) базові технічні параметри (доступ до широкопasmового Інтернету, функціональні потужності сайтів підприємств); 2) основні економічні параметри (індикатори розвитку електронної торгівлі); 3) параметри кадрового забезпечення (найм і навчання фахівців у сфері інформаційно-комунікаційних технологій); 4) інноваційно-технологічні параметри (масштаби впровадження

новітніх інформаційно-комунікаційних технологій у діяльність підприємств країни – за видами економічної діяльності та розмірами підприємств); 5) параметри глобалізації (позиції у світових рейтингах, що характеризують різні аспекти розвитку процесів глобалізації національних економік); 6) нормативно-правові параметри (чинні нормативні акти та стратегічні документи, що стосуються розвитку досліджуваного об'єкту). Запропонований методичний підхід дозволить отримати об'єктивні результати аналітичного дослідження, адекватні реальному стану екзогенного й ендегенного середовища цифрової економіки.

Перспективою подальших досліджень є апробація запропонованої у статті методики аналізу сучасного стану системи державного регулювання розвитку інфраструктури цифрової економіки в Україні.

© **Котелевець Д. О., 2022**

ЛІТЕРАТУРА

1. Коляденко С. В. (2016) Цифрова економіка: передумови та етапи становлення в Україні і у світі. *Економіка. Фінанси. Менеджмент*. № 6. С.106–107.
2. Кіт Л. З. (2014) Еволюція мережевої економіки. *Вісник Хмельницького національного університету*. Економічні науки. № 3. Т. 2. С. 187-194
3. Малик І. П. (2013) Тенденції розвитку інформаційної економіки в Україні. *Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту*. Випуск 1 (14). С. 25-34.
4. Tapscott, D. (1996). *The Digital Economy*. McGraw-Hill
5. Апалькова В.В. (2015) Концепція розвитку цифрової економіки в Євросоюзі та перспективи України. *Вісник Дніпропетровського університету*. Серія «Менеджмент інновацій». Т. 23. Вип. 4. С. 9–18.
6. Джусов О.А., Апальков С.С. Цифрова економіка: структурні зрушення на міжнародному ринку капіталу. http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/article/view/3058/2746
7. Ernst D. The evolution of a «digital economy»: research issues and policy challenges. URL: <http://www.eastwestcenter.org/publications/evolution-digital-economy-research-issues-and-policy-challenges>

8. Краус Н. М., Голобородько О. П., Краус К. М. (2018) Цифрова економіка: тренди та перспективи авангардного характеру розвитку. *Ефективна економіка*. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2018/8.pdf
9. Negroponte N. (1995) *Being Digital*. NY: Knopf. 256 p.
10. Сіташ Т.Д., Парашук А.С. Цифрова економіка: реалії та перспективи. URL: <http://www.rusnauka.com/pdf/234855.pdf>
11. Ляшенко В.І., Вишневський О.С. (2018) *Цифрова модернізація економіки України як можливість проривного розвитку: монографія*. Київ : НАН України, Ін-т економіки промисл. 252 с.
12. Руденко М. В. (2018) Цифровізація економіки: нові можливості та перспективи. *Економіка та держава: науково-практичний журнал*. № 11. С. 61-65.
13. Карчева Г.Т., Огородня Д.В., Опенька В.А. (2017) Цифрова економіка та її вплив на розвиток національної та міжнародної економіки. *Фінансовий простір*. № 3(27). С. 13–21.
14. Шевчук І. Б., Депутат Б. Я., Тарасенко О. Є. (2019) Цифровізація та її вплив на економіку України: переваги, виклики, загрози й ризики. *Причорноморські економічні студії: економічний науково-практичний журнал*. Випуск 47-2. С. 173-177.
15. Дубина М. В. (2018) *Механізм розвитку ринку фінансових послуг на основі інституту довіри: теорія, методологія, практика: монографія*. Чернігів: ЧНТУ. 668 с.
16. Djakona A., Kholiavko N., Dubyna M., Zhavoronok A., Fedyshyn M. Educational dominant of the information economy development: a case of Latvia for Ukraine. *Economic Annals-XXI*. 2021. Vol. 192(7-8(2)). P. 108-124.
17. Kosach I., Shaposhnykov K., Chub, A., Yakushko I., Kotelevets D., Lozychenko O. Regulatory policy in the context of effective public governance: evidence of Eastern European Countries. *Cuestiones Políticas*. 2022. Vol. 40(72). P. 456-473.
18. Nikiforov P., Zhavoronok A., Marych M., Bak N., Marusiak N. State policy regulation conceptual principles of public-private partnership development. *Cuestiones Políticas*. 2022. Vol. 40(73). P. 417-434.
19. Viknianska A., Kharynovych-Yavorska D., Sahaidak M., Zhavoronok A., Filippov V. Methodological approach to economic analysis and control of enterprises under conditions of economic systems transformation. *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*. 2021. 4. P. 150-157.

20. Shaposhnykov K., Holovko O. Public regulation and administration in the sphere of small business. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2019. Vol. 5(4). P. 236-242.

21. Shaposhnykov K., Kochubei O., Grygor O., Protsenko N., Vyshnevskaya O., Dzyubina A. Organizational and Economic Mechanism of Development and Promotion of IT Products in Ukraine. *Estudios de economía aplicada*. 2021. Vol. 39(6).

22. Zhavoronok A., Chub A., Yakushko I., Kotelevets D., Lozychenko O., Kupchyshyna O. Regulatory Policy: Bibliometric Analysis Using the VOSviewer Program. *International Journal of Computer Science and Network Security*. 2022. Vol. 22(1). P. 39-48.

23. Zhavoronok A., Popelo O., Shchur R., Ostrovska N., Kordzaia N. The role of digital technologies in the transformation of regional models of households' financial behavior in the conditions of the national innovative economy development. *Ingénierie des Systèmes d'Information*. 2022. Vol. 27. No. 4. P. 613-620.

REFERENCES

1. Koliadenko S. V. (2016) Tsyfrova ekonomika: peredumovy ta etapy stanovlennia v Ukraini i u sviti [Digital economy: prerequisites and stages of formation in Ukraine and in the world] *Ekonomika. Finansy. Menedzhment [Economy. Finances. Management]* № 6. S.106–107.

2. Kit L. Z. (2014) Evoliutsiia merezhevoi ekonomiky [Evolution of the network economy] *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu Ekonomichni nauky [Bulletin of the Khmelnytskyi National University. Economic sciences]*. № 3. T. 2. S. 187-194

3. Malyk I. P. (2013) Tendentsii rozvytku informatsiinoi ekonomiky v Ukraini [Trends in the development of the information economy in Ukraine] *Visnyk Skhidnoievropeiskoho universytetu ekonomiky i menedzhmentu [Bulletin of the East European University of Economics and Management]* Vypusk 1 (14). S. 25-34.

4. Tapscott, D. (1996). *The Digital Economy*. McGraw-Hill

5. Apalkova V.V. (2015) Kontseptsiiia rozvytku tsyfrovoy ekonomiky v Yevrosoiuzi ta perspektyvy Ukrainy [The concept of the development of the digital economy in the European Union and the prospects of Ukraine] *Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu [Bulletin of Dnipropetrovsk University]* T. 23. Vyp. 4. S. 9–18.

6. Dzhusov O.A., Apalkov S.S. Tsyfrova ekonomika: strukturni zrushennia na mizhnarodnomu rynku kapitalu [Digital economy: structural shifts in the international capital market] http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/article/view/3058/2746

7. Ernst D. The evolution of a «digital economy»: research issues and policy challenges. URL: <http://www.eastwestcenter.org/publications/evolution-digital-economy-research-issues-and-policy-challenges>

8. Kraus N. M., Holoborodko O. P., Kraus K. M. (2018) Tsyfrova ekonomika: trendy ta perspektyvy avanharnoho kharakteru rozvytku. Efektyvna ekonomika [Digital economy: trends and perspectives of avant-garde nature of development] URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2018/8.pdf

9. Negroponte N. (1995) Being Digital. NY: Knopf. 256 p.

10. Sitash T.D., Parashchuk A.S. Tsyfrova ekonomika: realii ta perspektyvy [Digital economy: realities and prospects] URL: <http://www.rusnauka.com/pdf/234855.pdf>

11. Liashenko V.I., Vyshnevskiy O.S. (2018) *Tsyfrova modernizatsiia ekonomiky Ukrainy yak mozhlyvist proryvnoho rozvytku: monohrafiia [Digital modernization of Ukraine's economy as an opportunity for breakthrough development]*. Kyiv : NAN Ukrainy, In-t ekonomiky promysl. 252 s.

12. Rudenko M. V. (2018) Tsyfrovizatsiia ekonomiky: novi mozhlyvosti ta perspektyvy [Digitalization of the economy: new opportunities and prospects] *Ekonomika ta derzhava [Economy and the state]*. № 11. S. 61–65.

13. Karcheva H.T., Ohorodnia D.V., Openka V.A. (2017) Tsyfrova ekonomika ta yii vplyv na rozvytok natsionalnoi ta mizhnarodnoi ekonomiky [The digital economy and its impact on the development of the national and international economy] *Finansovyi prostir [Financial area]*. № 3(27). S. 13–21.

14. Shevchuk I. B., Deputat B. Ya., Tarasenko O. Ye. (2019) Tsyfrovizatsiia ta yii vplyv na ekonomiku Ukrainy: perevahy, vyklyky, zahrozy y ryzyky [Digitization and its impact on the economy of Ukraine: advantages, challenges, threats and risks] *Prychornomorski ekonomichni studii [Black Sea Economic Studies]*. Vypusk 47-2. S. 173–177.

15. Dubyna M. V. (2018) *Mekhanizm rozvytku rynku finansovykh posluh na osnovi instytutu doviry: teoriia, metodolohiia, praktyka [The*

mechanism of development of the market of financial services based on the institution of trust: theory, methodology, practice]. Chernihiv: ChNTU. 668 s.

16. Djakona A., Kholiavko N., Dubyna M., Zhavoronok A., Fedyshyn M. (2021). Educational dominant of the information economy development: a case of Latvia for Ukraine. *Economic Annals-XXI*, 192(7-8(2)), 108-124.

17. Kosach I., Shaposhnykov K., Chub A., Yakushko I., Kotelevets D., Lozychenko O. (2022). Regulatory policy in the context of effective public governance: evidence of Eastern European Countries. *Cuestiones Políticas*, 40(72), 456-473.

18. Nikiforov P., Zhavoronok A., Marych M., Bak N., Marusiak N. (2022). State policy regulation conceptual principles of public-private partnership development. *Cuestiones Políticas*, 40(73), 417-434.

19. Viknianska A., Kharynovych-Yavorska D., Sahaidak M., Zhavoronok A., & Filippov V. (2021). Methodological approach to economic analysis and control of enterprises under conditions of economic systems transformation. *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*, 4, 150-157.

20. Shaposhnykov K., Holovko O. (2019). Public regulation and administration in the sphere of small business. *Baltic Journal of Economic Studies*, 5(4), 236-242.

21. Shaposhnykov K., Kochubei O., Grygor O., Protsenko N., Vyshnevska O., Dzyubina A. (2021). Organizational and Economic Mechanism of Development and Promotion of IT Products in Ukraine. *Estudios de economía aplicada*, 39(6).

22. Zhavoronok A., Chub A., Yakushko I., Kotelevets D., Lozychenko O., Kupchyshyna O. (2022). Regulatory Policy: Bibliometric Analysis Using the VOSviewer Program. *International Journal of Computer Science and Network Security*, 22(1), 39-48.

23. Zhavoronok A., Popelo O., Shchur R., Ostrovska N., Kordzaia N. (2022). The role of digital technologies in the transformation of regional models of households' financial behavior in the conditions of the national innovative economy development. *Ingénierie des Systèmes d'Information*, 27(4), 613-620.

СТАТТЯ НАДІЙШЛА ДО РЕДАКЦІЇ 17.08.2022